

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
 DE
 SINGVLARIBVS QVIBVSDAM
 AD
**PERIPNEVMONIAM
 ET PLEVRITIDEM**
 SPECTANTIBVS

QVAM
 SVB AVSPICIIIS SVMMI NVMINIS
 ET
 CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
 P R A E S I D E
D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
 POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONSILIIIS INTIMIS,
 MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
 IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
 ET COMITE PALAT. CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
 SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
 DOCTORALIBVS LEGITIME IMPETRANDIS,
 D. VIII. SEPT. A. S. R. 1803.
 IN ALMA REGIA FRIDERICIANA

PVBLICE DEFENDET
 AVCTOR
CHRISTIAN GOTTLIEB UCKE
 LIVONO-DORPATENSIS.

~~~~~
 HALAE MAGDEBVRG. LITTERIS HENDELIANIS.

DISSERTATIO INAVGVRAVIS MEDICA
 DE
 SINGVLARIBVS QVIBVS DAM
 AN
 PERIPNEVMONIAM
 ET PLEVRITIDEM
 SPECTANTIBVS

CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
 PRAESIDE
 D. ANDREA ELIA BÜCHNERO
 SACRI ROMANI IMPERII NOBILIS
 POTENTISSIMO PRVSIAE REGIS A CONSILII INTIMIS
 MEDICIS ET PHELOSOPHIAE NATVRALIS PROFESSORIS PVBLCI ORDINARIO
 IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSORVM PRAESEDE
 ET COMITIS PALATII CAESAREO

PRO GRADV DOCTORIS
 SVMMISSO IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
 DOCTORALIBVS LEGITIME MERITANDIS
 IN ALMA REGIA ERIBERCIANA
 CHRISTIAN GÖTTLICH UCKE
 PRAESES
 HALAE MAGDEBVRG. LITTERIS HENDELIANIS

§. I.

Quam variae, quamque inter se dissidentes, iam inde a primis scientiae medicae incunabulis, semper Medentium fuerint opiniones & sententiae, de vera & germana pleuritis sede, non sane facile cuiquam fore censeo incognitum, Medicinae historiam qui, non dicam primoribus labris gustaverit, sed penitus hauserit: eâ quippe cognoscimus, nec antiquissimorum quorumque Medentium unam eandemque semper, de parte hoc in morbo affecta, fuisse sententiam. Etenim PRAXAGORAS iam, cum EVRIPHONE & EVENORE, in pleuritis una pulmones pati, statuisse feruntur *a*); HEROPHILVS vero, qui eius auditor fuit & affectator, solum pulmonem pleuritis adsignasse sedem a COELIO AVRELIANO tradidit.

A 2

a) STOLLE in der Anleitung zur Historie der Medicinischen Ge-
labrbeit, Part. I. §. XXII. pag. 24. ex GOELIKII Histor. Medicin.
universali.

traditur b); sicuti e contrario alii succingentem costas membranam eidem huic morbo partem affectam constituisse celebrantur c).

§. II.

Enim vero quum longiores, quam convenit, esse-
mus futuri, cunctis iis sententiis, quae veterum atque
adeo vetustissimorum de natali pleuritis fuerunt loco,
enarrandis, illis missis, progrediemur ad istas, quae re-
centiorum superioris ac nostri aevi de diversis hisce
morbis fuerunt, duntaxat breviter expendendas, quip-
pe quos inter itidem magna esse deprehenditur dissen-
sio ac disceptatio. *Ioannes MANELPHVS*, Medicus Ro-
manus, non est veritus contendere, *πλευρίτιν* haudqua-
quam succingentis membranae, seu solius pulmonis esse
inflammationem; cui *Petrus SERVIVS*, Archiater Roma-
nus, assensus est, ut qui dixisse perhibetur, plures, quam
trecentos, pleuritide extinctos, in Nosodochio ad S. Spi-
ritum fuisse dissectos, in quibus semper pulmones infe-
ctos materiaeque repletos deprehendisset, membrana
pleura aut nihil omnino ad sensum vitiata, aut leviter
tantum quodammodo inquinata, id quod ante illum et-
iam *Barthol. VICARIVS*, *Lib. III. de opt. aegrot. adfist. Cap. XI.* in viginti hominibus pleuritide defunctis se obser-
vasse testabatur d).

§. III.

Non multum ab illis dissentire videtur *Ioann. ZEC-
CHIVS*, sua ipsius experientia & *HIPPOCRATIS* loco
innixus, qui *Libr. de locis in homine* exstat, & ita habet:

Quum

b) *Libr. II. Acutor. 16.*

c) *Vid. Georg. Hier. WELSCHEI Curat. propr. & Consil. Medic. Dec. X.*

d) *Idem eodem loco.*

Quum ambo latera doluerint, reliqua autem similia velut in prioribus fuerint, haec quidem peripneumonia, illa vero pleuritis, cetera; cui loco, tanquam saxo adhaerescens, ceteris HIPPOCRATIS locis, quibus apertissime & planissime inter pleuritidem & peripneumoniam distinguit, nihil pensi habitis, subiecit suam solius observationem, perhibendo, in pluribus hominibus, pleuritide periisse iudicatis & a morte dissectis, non membranam succingentem se deprehendisse inflammata, sed pulmones cum sua membrana laceratos & corrosos; ex quo conficit, lateris dolorem magna ex parte ad pulmones pertingere, raro ad membranam pleuram e). Cum hoc concinit Fel. PLATERVS, pariter affirmans, pulmones in pleuritide frequentissime affici, rarissime membranam costis sustentam f). §. IV. Non quidem negarunt laudati Viri, ZECCHIVS & PLATERVS, succingentem costas membranam non subinde incendio comprehendi; sed duntaxat asserunt, in pleuritide rarissime pleuram, exteriorem vero pulmonum membranam frequentissime incendi; quid? quod, in vera pleuritide utrasque dictas thoracis partes simul semper incendio exardescere, sicque vix ullam aliam, quam ita appellatam pleuropneumoniam, usu venire. Quibus nec abludit Vincent. BARONIVS, Libr. de Pleuropneumon. cuius vestigia persecutus est SCHNEIDERVS, utpote qui pleurae inflammationem semper pulmonum incendio comitem haerere sibi persuasere, nec idcirco dubitavere coniunctas hasce affectiones nomine pleuropneumoniae ciere. A 3 §. V.

e) In Consult. med. Conf. 26. in Append.

f) Libr. II. Prax. pag. 309. & Libr. III. pag. 365.

Sunt ex recentissimis rei medicae scriptoribus, qui tam disiunctissimis inter seque diversissimis Auctorum de pleuritide & peripneumonia sententiis nullo alio pacto consuli posse existimant, quam illo ficto & commentitio discrimine, quo pulmonum inflammationes scilicet sine internoscendas putant in eas, quae eorum exteriora obsident, aut in istas, quae in illorum interioribus suam sibi figunt sedem; illas optimo iure *peripneumoniae* nomine insigniri posse, has vero *pleuritis* appellatione. Quae vero distinctio incensionis pulmonum quid argumenti habeat, quum nullis experientiae & Anatomiae practicae adminiculis substructa sit, id perspicacioribus diiudicandum relinquo; mihi met enim satis est haec tantum ostendisse, quam plurimum Auctores, in vera verae pleuritis sede designanda, dissideant inter se atque discordent. Mihi tamen temperare non possum, quin brevi expediam, REGIUM huic distinctioni omnium praecipue viam aperuisse videri, disertissime scribentem, in omni pleuritide exterioris pulmonum partis inflammationem etiam praesto esse, idque omnium pleuritide interemtorum corporum sectiones docere, quippe in quibus pulmones semper affecti invenirentur, pleura saepe integra g).

§. VI.

Aliis persuasum est, in ita nominata peripneumonia nunquam non utrosque pulmonum lobos inflammatione esse comprehensos, & vice versa in pleuritide alteram duntaxat pulmonum medietatem incendio exardescere; quia in hac semper fere simul istius partis

membra-

membrana, quae pleurae proles est, inflammatione esset succensa *b)*. Alii igitur summam istam, quae Viris, doctrina atque scientia artis medicae facile principibus, alii cum alio intercedebar, dissensionem & ambiguitatem, de affecta parte in pulmonia & pleuritide, perspicientes, quin etiam ipsi crebrioribus sectionibus corporum, hisce morbis interentorum, comperientes, pulmonum alterutrum lobum subinde simul incendio esse corruptum, membrana costas cingente inflammata: in opinionem inde fuerunt adducti, utrasque has inflammationes, pleurae & pulmonum, nexu semper indissolubili esse inter se coniunctas & complicatas, ita ut membrana, costas subtenta, nihil omnino unquam sola inflammari possit, quin pulmones semper simul simillimo corripiantur incendio. Hincque enata mihi videtur ista *Vincenio BARONTO* ita vocitata *pleuropneumonia i)*, quam complurimi, tum superioris, tum praesentis aevi Medicorum, thoracis interioribus asserunt solam, vana ista opinione imbuti, pleuram solam & sibimet relictam incensionis exortem esse atque immunem, nisi forte a pulmonibus inflammatis in similis calamitatis societatem trahatur.

§. VII.

Ecce tibi igitur haec praecipuas illas & potissimas, quae Medicorum sunt, opiniones & dissensiones, de nido & conceptaculo earum inflammationum, quae partibus in thorace conclusis haud insolenter eveniunt. Cetera, quae ab Auctoribus de dictarum inflammationum

b) ETTMÜLLERVS Part. II. Tom. II. Oper. med. Cap. I. Artic. LX. pag. 621.

i) Libr. de Pleuropneumon.

diagnosi; exitu & medendi methodo; in utramque partem disputata fuerunt & etiamnum disceprantur, hoc loco ordine referre, neque temporis angustia, neque instituti nostri ratio ferunt; praesertim cum maiora & potentiora nobis restant excutienda, quae quam brevissime nunc persequi in animo est. Primum itaque convenit dispicere ac perquirere, *an pleuritis pulmonum inflammationi semper se sociam adiungat & comitem*, ut quam plurimi Medicorum persuasissimum habent? an vero interdum sola, nullo pulmonum incendio comitata, per se thoracis lateribus exoritur? Verum enim vero quum non statim liqueat, nec a priori determinari queat, utrum haec costarum membrana ad phlegmonem concipiendam satis sit apposita, nec ne? priusquam eius *compages* fuerit explicata, ex usu erit eam paucis expedire; qua perspecta, observationum quoque medicarum fide & testimonio planum facturi sumus, *πλευρίτις* non posse modo, sed re etiam vera satis frequenter seorsum & separatim a peripneumonia existere.

§ VIII.

Quemadmodum haec membrana, quae *πλευρά* Graecis usurpatur, costas & musculos intercostales fuscingat, hoc loco declarare nihil attinet; quia id cunctis Anatomicorum monumentis, quae exstant, cuius ea peritonaei abludit ¹⁾, nisi quod, dum singulis quibusque costis arctissime adnascitur, eo longe contentior sit & adductior, atque insuper multo copiosioribus, quamvis exilibus

¹⁾ WINSLOVIVS Exposit. anatom. de la structure du corps hum. Tom. IV. Traité de la poitrine, §. 25.

exilibus nec ita conspicuis, vasculis & nervorum furculis locupletata. Omnes fere, qui de hac membrana aliquid memoriae prodidere, eam ex gemina seu duplici lamella esse concinnatam tradunt, id quod vero a veritate maxime alienum esse, ipsa experientia & *avropla* facit testatissimum, qua compertum est, eandem ex unica duntaxat bractea seu lamina constare, cuius superficies exterior tenui cellulosa tela seu texto obsita spectatur, quemadmodum hoc WINSLOVIVS primus omnium oculis clarissime conspiciendum obiecit. Reliqua, quae de hoc involucro annotari digna essent, heic consulto missa faciam, progressurus ad eius nervos & sanguineos canales brevi expediendos, quippe quos planius cognosci nostra pluris interest.

§. IX.

Vasa igitur, quae pleuram irrigant, ex intercostalibus & mammariis internis progerminant. *Arteriae* enim, quae *intercostales* audiunt, inque *superiores* & *inferiores* discernuntur, ex aortae inferioris facie posteriore utrobique pullulantes, sese coniiciunt intra singulas quasque costas, ubi suo quaeque in sulco, costarum inferiori margini insculpto, decurrit ad sternum versus. Haudquaquam vero intra pleurae duplicaturam earum trunculi feruntur, ut hucusque perperam proditum est, sed, RUYSCHIO Auctore, costarum perioestio inhaerent atque a musculorum intercostalium tendinibus muniuntur & investiuntur *m*). Ubi enim dicti trunculi ex aorta sunt enati, ibi intra pleuram & musculos intercostales exteriores initio procedunt, deinde vero aliquan-

B

rulum

m) Epist. problem. II.

tulum progressi, medii inter exteriores atque interiores intercostales musculos pergendo, ad thoracis anteriora adeunt; quo itinere innumerabiles ex se generant ramulos, qui non in commemoratos solum musculos difeminantur, sed etiam, pertusis sive perforatis interioribus musculis, in longe plures & minutiores furculos antea explicati, in ipsam pleuram disperguntur.

§. X.
Verum enim vero arteriae intercostales superiores, quarum tres vel quatuor numerantur, neutquam semper unis binisve trunculis ex aortae inferioris principio egerminant, costisque superioribus de sanguine prospiciunt *n*), sed per saepe etiam ab ipsis subelaviis suo quaeque in latere unico trunculo oriuntur, qui hoc decursu tribus superioribus costis ramos impertiendo, in ipsam arteriam desinit bronchiales *o*). Quid? quod, intercostalis haec superior, WINSLOVIO notante, aliquando ex ipsa arteria bronchiali vicina unico trunculo, haud quoque insolenter ex pluribus bronchialibus, enascitur *p*). Quod vero ad ipsos intercostalium atinet trunculos, quos unius cuiusque costarum sulco inhaerere dixi, non silentio premendum est, haud procul a suo ex aortae caudice ortu retro utrinque propagines intra apophyses vertebrarum transversas a se dimittere, qui spinæ dorsi canalem ingressi inque illo ab oppositis obvii facti, mutuis anastomosis coeunt *q*). Praeterea

n) GARENGEOT Splanchnol. Tabul. XV. lit. H. I. K.

o) RUYSCHIVS Epist. problem. VI. Tabul. 7. Fig. 3. lit. B. & D.

WINSLOVIVS Tom. citat. Traité des arter. §. 29. 83. 104.

p) Ibidem §. 107.

q) Idem eod. Tract. §. 119.

ad Peripneumoniam & Pleuritidem spectantibus. CII

ex iisdem, paulo longius progressis, alii pullulant ramuli, non adeo exigui, qui non musculos modo dorsum contegentes, adipem & cutim, adeunt, sed de peculiari- bus ramulis posticae atque exteriori unius cuiusque co- stae superficiei prospiciunt, quos RUYSCHIVS proinde primis nomine *intercostalium exteriorum* insignivit, & peculiari tabella depingendos curavit r). Qua ratione germina haec, quodque in binos peculiare ramusculos veluti diffusa, per limbum uniuscuiusque costae supe- riorem atque inferiorem ferantur; imo etiam, quo re- ptatu per exteriores intercostales musculos incedant, cetera, hoc loco dedita opera omittam.

§. XI.

Neque id de hisce arteriis, costas intus alluentibus, dissimulandum est, eas, si ab aorta discedentes ad costa- rum mediam circiter partem pertigerint, isthic unam- quamque dehiscere in binos insignes & conspicuos ra- mos s), quorum alter iter suum in supra significato sul- co sternum versus pergit; alter vero, traiectis musculis intercostalibus externis, thoracis cavo ibi accurate exit, ubi indigitationes musculi obliqui descendentis sive ex- terni, & ferrati maioris antici mutuo implicantur. Rami hi, quos *intercostales externos anteriores* iustissima ra- tione vocare possumus, quod thorace egrediuntur, de- nuo statim in binos alios eosque minores disiunguntur ramos, quorum alter musculis abdominis, alter vero musculis in laterali & postica thoracis parte fitis, velut

B 2

ferra-

r) Theaur. anatom. I. offer. III. No. XVI. Tab. 3. Fig. 3. EVSTA- CHIVS Tab. XXIV. No. 2.

s) WINSLOVIVS Tract. citat. §. 120.

ferrato antico maiori, latissimo dorfi, cetera, inferuntur. Tandem convenit, ut nec illorum ramorum obliviscamur, quos, ramis nunc dictis emissis, ulterius per costarum sulcos suum iter pergere perhibui; sciatur ergo, eos quidem *intercostalium internorum* nomine cieri, verum minime omnino pertingere ad sternum, sed ad segmenta duntaxat costarum cartilaginea pervenire, ubi illis obvii fiunt rami mammariae internae, quibuscum mutuis coniunguntur orificiis *z*). Quomodo autem trunculi mammariae internae, ad costas cartilagineas protenti, cumque intercostalibus internis mutua inosculatione connexi, alias insuper propagines exferant, quae, spatia costarum intercartilaginea percurrentes, in musculos disseminantur intercostales, haec expendere neque operae pretium est, neque Dissertationis commoda magnitudo permittit.

§. XII.

Nimium multus in arteriarum intercostalium ortu, progressu & distributione significandis forsitan viderer; sed ingenue profiteor & prae me fero, in iis exponendis me fuisse breviorē, quam tanta tamque utilis res dici poscit. Vasis enim hisce, intercostales musculos & pleuram rigantibus, vel omnino ignoratis, vel certe non ita, ut par aequumque est, pensitatis, vix quicquam certi atque indubitati de perplexis istis morbis, quibus pleura & pulmones subinde tentari affolent, in medium proferri posse, mihi persuasum est. Quoniam vero & *venarum*, quae sanguinem recipiunt, atque ex hisce modo nominatis partibus revehunt, cognitio hisce thoracis affectionibus, multa obscuritate etiamnum hodie

z) RUVSCHIUS Epistol. problem. II. Tab. 2. Fig. 3.

die involutis, plurimum lucis accendit, vel eas leviter transire, ac tantummodo perfringere expediet. Quas pleura recipit *venas*, a sic dicta vena *αζύρη* exoriri deprehendimus. Ipse truncus huius venae, spectabilis magnitudinis, in dextro tantummodo corporis latere obvius est, ubi, lateribus vertebrarum incumbens, ex abdomine in thoracis cavum ascendit, in quo utrinque ramos ex se diffundit ad singulas quasque costas abeuntes, qui sese arteriis intercostalibus socios adiungentes, per eundem sulcum, cuius costae impressum, sternum versus progrediuntur & *intercostalium* nomine appellantur. Quaeque vena intercostalis, a trunco *αζύρη* orta, perinde ac focia arteria, ramulum extrudit, spinae dorsti tubum intrantem, qui occurrens ramulo oppositi lateris, eidem mutua inosculacione inolefcit *u*).

§. XIII. Praeter has quoque alias, in postica pectoris parte, ex se generat propagines, quae retrorsum delatae, societatem itineris ineunt cum ita nominatis arteriis intercostalibus exterioribus *RUYSCHII*. Ipsi intercostalium venarum trunculi, quando ad medias costas pervenerint, in duos se dividunt ramos, quorum alter, intus in thorace, per commemoratum costarum sulcum ad sternum contendens, *intercostalis* nomen retinet; alter vero, e pectore emergens & arteriis, eodem loco pariter indidem simul egressis, ad sociatus, simillima ratione in geminos se dividit ramos, ac de his nunc commemoratis arteriis, in quas nomen *intercostalium anteriorum* belle convenire supra §. XI. perhibui, iam satis constat.

B 3 §. XIV.
u) WINSLOVIVS Tom. IV. Traité des veines, §. 46.

§. XIV. *mutuis sibi*
 Isti vero rami venosi, qui iter suum per inferiorem
 costarum marginem conficere pergunt, atque *interco-*
stalia nomen ferunt, eo progressi, ubi cartilagineae
 costae offeis inolescunt, cum obviis ramis a mammaria
 interna huc profectis, mutuis orificiis coniunguntur,
 itidem ut de comitibus arteriis supra commemoravi.
 Denique nec illud silentio mihi hic praetereundum,
 quod venae hae, costas alluentes, pariter atque arteriae,
 in *intercostales superiores* dispescantur atque *inferiores*.
 Et quamquam illae, quae ad tres quatuorve superiores
 costas ascendunt, haud insolenter a superiori venae *αζύγης*
 trunco proveniunt *x)*, nec tamen raro hae superiores,
 in dextro latere solummodo, ex caudice venae *αζύγης* nas-
 cuntur, intercostalibus superioribus sinistris a vena sub-
 clavia laeva natales suos ducentibus *y)*. Candido etiam
 videtur calculo notandum, venas intercostales sinistras
 non a tergo tantum arteriae aortae inferioris ad pecto-
 ris laevum latus peringere, atque adeo caudici huius
 arteriae *αμείων* subiectas deprehendi, sed etiam dextris
 venis multo esse porrectiores longioresque: sicuti e
 contrario cognomines laevi lateris arterias longe bre-
 viores esse iis, comperimus, quae dextrorsum pergunt.
 Cunctae hae venae ab exortu suo ex *αζύγης*, per exigu-
 um duntaxat spatium, una cum arteriis sociis, inter so-
 los intercostales externos musculos & membranam suc-
 cingentem procedunt; quamprimum vero intercosta-
 les internos consequutae sunt musculos, sese statim in-
 tra utrosque hos, tum externos, tum internos, medios

x) GARENGEOT Libr. citat. cap. V. Tab. XVII. liter. I. & K.

y) WINSLOVIVS Traité des veines, §. 27.

inferunt, totoque hoc meatu, quo mediae, inter binos horum musculorum ordines, per costarum striges feruntur z), innumeras ex se diffundunt propagines, nominatis musculis prospicientes, quae demum, pertulis & traectis musculis internis, in multo plures alios, longe minutiores atque adeo minutissimos, explicatae ramulosos, pleurae inferuntur.

§. XV.

Iam in eo est, ut paucis quoque expediamus, quid ipsius *venae azygos* alveo, a latere dextro corporum vertebrarum incedenti fiat, quippe in quem omnes sanguinis rivi, costas earumque musculos & pleuram irrigantes, deducti sese exfoliunt, nisi forte peculiaris quaedam vena intercostalis superior, sinistro in thorace a laeva subclavia ortum ducens, praesto fuerit. Truncus proinde hic a dextro latere spinae dorsi, ad costarum radices, ascendens, a spina dorsi, cui incumbit, circa quintam vertebram antrosum desceatit *a*), ubi a tergo pulmonem in arcus speciem curvatus, oesophagum & pulmonalem arteriam dextram supercandendo *b*), ac deinde dextra pulmonum bronchia transeundo, in venam cavam superiorem hiat *c*). LANCISIVS orificio huius venae, in cavam superiorem dehiscenti, nescio quem musculum semicircularem asseruit, qui sanguini, ab intercostalibus remeanti, moderando inservire scribitur

z) EVSTACHIVS Tabul. XXVI. No. 2.

a) CASSEBOHMIVS Syllog. Observat. anatom. selectar. §. LXXVI. & XCVII. LANCISIVS Dissert. de Vena sine pari, Tab. X. lit. M. EVSTACHIVS Tab. XV. Fig. III. lit. V.

b) EVSTACHIVS citat. loco.

c) LANCISIVS loc. adduct.

bitur d). AMATVS praeterea primus valvulas *αζύγες* trunco affinxit, qua in sententia etiam RIOLANVS fuit e). Enim vero si verum fatendum, neque eiusmodi musculum, neque usquam hac in vena valvulas cuiquam Anatomes peritorum unquam deprehendere contigit; nec ego, quid emolumenti inde ad refluxum sanguinem red-eat, exputare possum. Quomodo tandem huius venae truncus a medulla spinali, inter singulas quasque dorfi vertebrae, peculiarem venosum furculum recipiat, & quo pacto inferior eius pars in venam emulgentem sinistram, item in venam cavam inferiorem, quid? quod in iliacam sinistram interdum se se exsolvat, ut mihi aliquoties conspiciere integrum fuit, quemadmodum quoque lumbares binas superiores, modo in dextro duntaxat, modo in utroque latere, ex se generet, hoc loco latius prosequi nihil attinet, nec nostra multum refert.

§. XVI.

Perspectis igitur istis sanguineis rivis, qui ex aorta, tanquam ex communi fonte deducti, ad pleuram, inque primis ad intercostales musculos, decurrunt frequentissimi, indidemque in venam *αζύγην* reducuntur, non abs re erit, leviter quoque *nervos* illos tantum transire & perstringere, qui in hasce pectoris partes diffunduntur. Emergunt isti utrobique ex dorfi spina, seque vasis sanguiferis sociantes, cum hisce eandem viam in costarum sulcis pergunt. Hi nervi ab egressu suo e spina, aequae cervicales nervi, in *ramos* scinduntur *anteriores* & *posteriores*; illi multo sunt conspectiores atque adeo insigniores: hi vero admodum tenues atque exiles, perforatis

- d) Dissert. citat. quae MORGAGNI Adversariis inserta est.
e) Antropograph. Libr. III. cap. VIII.

ratis musculis exterioribus intercostalibus, ad musculos dorsum contegentes, velut ad elevatores costarum Ste- nonis, vertebrales, semispinatos, cetera, abeuntes, sub musculo longissimo dorsi prorepunt *f*). Praeter haec probissime etiam existimo annotandum esse, singulos quosque intercostales nervos, binos eosque breves ad costarum radices de se spargere ramos, qui trunco nervi sic dicti intercostalis, per thoracis posticam partem de- scendentis, inseruntur *g*). Ipsi deinde rami anteriores, qui *intercostalium* nomen obtinent, subeunt primum musculos intercostales externos, ad usque internorum originem; eo si pervenerint, statim inter utrasque mu- sculorum, tum externorum, tum internorum, series me- dii feruntur *h*). Circa costarum mediam partem dimit- tit unusquisque intercostalis nervus notabilem quen- dam ramum, thoracis cavo exeuntem, qui vasis sangui- feris, eodem loco thorace egressis, se comitem adiungit inque binos dehiscit furculos, exterioribus pectoris par- tibus prospicientes *i*). Nimis enim longum foret sin- gulos quosque ramos in praesenti prosequi, ostendendo, quibus musculis distribuuntur.

§. XVII.

Cognitis quoque illis nervis, quorum ramuli & pleurae, & musculis intercostalibus, copiosissime inte- xuntur, id negotii iam mihi sentio dari, ut dilucidius ex-
C
pediam,

- f*) EVSTACHIUS Tab. XX. Num. 2. lit. t. u. w. x. y. z. ceter.
g) VIEVSSENIUS Neurograph. universal. Tabul. XXII. Num. 89.
 89. 89. cer. & 91. 91. 91. cer. & Tab. XXVII. lit. d. d. d. & e. e. e.
 cer. WINSLOVIVS Tom. IV. Traité des nerfs §. 256. 396.
h) EVSTACHIUS Tab. XIX. Num. 2.
i) Idem ead. Tab. & Tab. XXI. Fig. II. lit. k. l. m. n. o. p. cer.

pediam, ane pleuritis quoque sola ac pulmonum incendio incomitata subinde hominibus exoriatur, & qua potissimum thoracis parte suam sibi figat sedem, sola pleura, an pulmonibus duntaxat, an utrisque una? Verum enim vero quum deliberatum mihi sit & constitutum, hisce plagulis ea solummodo consecrari, quae non minus ad pleuritidem, quam peripnevmoniam spectant, & a paucis forte pro eo, ut convenisset, observando notata sunt; non male acturus mihi videor, si quoque de *pulmonum fabrica* heic ea praestruam, quae huic morbo, etiam nunc nostra memoria multis obscuritatibus circumfuso, lumen adhibere clarius valent. Noli vero credere, cuncta me, vel minutissima quaeque, de eorum structura, hoc loco in medium esse prolaturum; sed ea tantummodo, quorum non vulgaris est notitia, quaeque multis in hoc morbo phaenomenis enodatus explicandis inserviunt. Operae proinde pretium erit sanguineos istos alveos, vitalia liquida qui ex altero cordis ventriculo per pulmones ad alterum evolvunt, primum expendere.

§. XVIII.

Vasa, quae sanguineis liquidis ab anteriori cordis ventriculo ad posteriorem traducendis dicata sunt, bina deprehenduntur, quorum alterum *arteria pulmonalis*, seu *vena arteriosa*; alterum vero *vena pulmonalis*, sive *arteria venosa* vocari consuevit. *Pulmonaria* arteria, uno eoque patentissimo trunco ex anteriori seu dextro cordis thalamo enata, & oblique sursum progressa, in duos insignes dividitur ramos, quorum alter lobum pulmonum dextrum, alter vero sinistrum subit, quo etiam nomine hic *arteria pulmonalis sinistra* salutatur, sicut ille *pulmo-*

pulmonalis dextra appellatur. Sinistra igitur pulmonalis, ex trunco arteriae eiusdem cognominis suborta, recto itinere ad pulmonem laevum contendit, ita ut sanguini, e dextro corde allabenti, via admodum directa atque expeditissima in eam pateat, id quod multo aliter evenit arteriae pulmonali dextrae; ea enim, ab eodem trunco nata, haudquaquam recta pulmonem huius lateris intrat, sed sub arcum aortae dextrorsum revoluta, inque memorabilem curvaturam inflexa, atque ita post saccum venosum Loweri, cui adnata conspicitur, delata, dextrum pulmonem demum ingreditur.

§. XIX.

Utraeque pulmonales arteriae, pulmones nunc subiturae, suo quaeque in latere denuo in duos dehiscunt alios ramos *l*), bronchiis sese socios comitesque adiungentes, qui perinde atque ipsa bronchia, in incredibiliter multos furculos, sensim pedetentimque exiliores minutioresque ac tandem minutissimos partiti, bronchiorum quosque ramos affectantur usque ad ipsa eis appensas vesiculas, ubi ultimi arteriae pulmonalis ramusculi, cum extremis venae sociae furculis per multas anastomoses coniuncti, retis in formam implicantur, quae admirabilis tenuissimorum vasculorum implicatio mutua, singulas quasque vesiculas veluti reticulato opere redimens, MALPIGHIO locum fecit, retiformem hanc telam *retis mirabilis* seu *vasculosi* nomine cendi *m*). Iam igitur, quum haecenus allata ita se habere sensuum fide & testimonio exploratissimum sit, haud sane

C 2

l) EVSTACHIUS Tab. XV. Fig. VI. lit. v.

m) MALPIGHIVS Epistol. II. de pulmon.

sane obscure indidem cuius esse duco apparituum, fore, ut sanguis e dextro corde in modo dictas effusus arterias, & copiosior, & citatior atque expeditior, per sinistrae pulmonalis, quam dextrae, alveum feratur: quia illa, trunco suo pulmonario directe obversa veluti obvia, minus morae atque impedimenti liquidis vitalibus irruentibus obicit, quam haec, in dextri pulmonis abdita se abscondens, quippe cuius inflexio, seu curvatura, incurrentis sanguinis flumen reperiendo impedit, quo minus tam copiose tamque expedite & facile huius vesiculas interluere queat. Expeditissimum iam quoque erit indidem perspicere, quid causae sit, cur sinistra pulmonalis arteria secundum naturam amplior sit sive capacior, quam dextra, ut quae minoris diametri esse advertitur *n*).

§. XX.

Perlustratis proinde utrisque pulmonalibus arteriis, quoad interessè putavi, de *venis* quoque eiusdem cognominis iam videretur mihi exponendi tempus dari. Extremi itaque venosi tubuli, quos frequentibus admodum orificiis in ultimas arteriolas patere tradidi, in ramos sensim sensimque conspectiores coeunt, usque eodum omnes in quatuor spectatae magnitudinis venas confluerint, quae sacco venoso, auriculae sinistrae atexto, sese immergunt *o*). Sinus hic venosus venarum pulmonalium tam arctissime venoso venae caevae sacco agglutinatus est, ut utrique pariete duntaxat intergerino,

n) GARENGEOT Libr. citat. Part. II. Cap. IV. §. 42. & 45.

o) EVSTACHIUS Tab. XV. Fig. VI. RUYSCHIVS Epist. anatom. X. Tab. XI. Fig. 1. & 2.

no, alter ab altero disiuncti videantur p): quoniam vero venarum cavarum sinus nihilo secius dextra haud parum prominet, evenit inde, ut binae dextrae pulmonales venae, adaeque ac de comitantibus eas arteriis paulo ante dictum est, e pulmone emergentes & ad finistram cordis auriculam adeuntes, venae cavae sinum retro stringant eidemque inolefant. Sed satis haecenus ac scopo nostro convenienter mihi videor de vasis communibus pulmonum dixisse; plura de iisdem qui cognoscere avert, ei suadeo Anatomicorum monumenta, quae litteris consignata exstant, evolenda.

§. XXI. Opera iam pretium erit vel ea expendere *vasa*, quae *pulmonibus propria* iisque nutriendis tributa sunt, *bronchialium* nomine satis cognita, praecipue quum, WINSLOVIO iudice, ipsa praxis medica haud exiguum utilitatis fructum ex earum altius inspecta cum vasis pulmonalibus connexionem percipiat q). Arteria ergo ista, quam bronchia sibi suam vindicant, haud insolenter ab antica arteriae aortae inferioris facie, sub canalis arteriosi in eam exitu, nunc unico trunculo, brevi post in duos ramos dehiscente, nunc binis ternisve r) proficiscitur; pluries vero etiam ex primae intercostalis superioris trunculo natales suos ducit, unde deorsum pergendo, hoc in itinere alteram, tertiam, subindeque quartam intercostales ex se generat superiores arterias,

C. 3

prius

p) GARENGEOT *ibid.* §. 20.

q) *Libr. cit.* Tom. IV. *Traité de la poitrine* §. 116.

r) WOHLFAHRT *Specim. inaugural. de bronchiis vasisque bronchial.* Tab. in calce adiect. lit. yyy. WINSLOVIVS Tom. III. §. 109. & Tom. IV. Tr. de la poitr. §. 117.

priusquam ad bronchia adspirat s). Quo nomine WINSLOVIVS verissime prodit, arterias intercostales superiores identidem ex vicina bronchiali, nec raro ex pluribus bronchialibus arteriis exortas spectari t). Nonnunquam quoque accidit, ut sinistra solummodo bronchialis ex aorta progerminet, dextra bronchiali ex eiusdem lateris intercostali superiore pullulascendo u). Quid? quod ipse trunculus arteriae huius RUYSCHIO nonnunquam ab intercostali tertia superiore provenisse animadvertus est.

§. XXII.

Ut primum haec arteria se bronchiis adiunxerit comitem, statim in exteriori eorum superficie, serpentinis in modum, derepit, in tot propagines sese diffundendo, in quot ipsa bronchia explicantur, quae singulos quosque eorum furculos comitantur y). Cave autem existimes, bronchiales hanc uno duntaxat trunco semper in exteriori bronchiorum facie devolvi, *diversis* ipsa omnium oculis patefaciente, eam super bronchia pergentem, aliqua itineris sui parte ab exortu iam emensa, multoties in binos ternosve notabiles abire ramos, supra bronchiorum faciem exteriorem, serpentum ritu, se provolventes, atque eam abundantissimis, infinitae exiguitatis ramusculis, varie ludentibus, locupletantes, quin etiam universos bronchiorum tubulos, vel
ulti-

s) RUYSCHIVS Epist. 6. Tab. VII. Fig. 3. lit. B. & D.

t) Traité des arter. §. 117. & Tr. de la poitr. §. 117.

u) WINSLOVIVS loc. citat.

x) Epist. laudat. Tab. VII. Fig. 2. lit. C.

y) Thom. BARTHOLINVS Anatom. renovat. Lib. II. Cap. VIII. Tab. IX. Fig. IV. Lit. D.

ultimos, comitantes. Quid? quod propagines huius arteriae non bronchiorum extremis tantum canaliculis semper comites haerent; sed etiam, quod singulari attentione dignum, eos relinquendo sive deserendo, sese intra minores atque adeo minimos vesicularum pulmonalium lobulos coniiciunt, quos satis ramosae intermeant, prorependo ad usque istam omnium loborum communem membranam, a mediastino ortam, quae utrosque pulmonum lobos maximos investit.

§. XXIII.

Quod vero omnium praecipue notari meretur, est illud, quod hi arteriae bronchialis furculi, quos pulmonum lobulis esse ostendi intersitos internatosque, si ad membranam pertingant pnevmonicam, in complures sese spargant longe minutiores ramulos, per eam amoenissime disseminatos. Contigit mihi hosce sanguinis rivulos, dictam membranam irrigantes, meismet oculis in pulmone vitulino perquam manifeste deprehendere, cuius bronchialis arteria, a me hydrargyro repleta, sicque conspicua admodum reddita, serpentis more supra bronchiorum ramos devolvebatur, ad minimos quosque eorum tubulos, quo decursu quam copiosissima, eademque subtilissima, usque quaque ex se diffundebat vascula, quae bronchiorum tunicis intexta erant. Praeter haec vero alia quaedam quoque vascula ab dicta bronchiali proveniebant, quae pulmonum lobulos interluendo, inque plures ramulos dehiscendo, ad communem eos cingentem pertingebant membranam, cui distribuuntur atque intexuntur. Sane adspectu erat iucundissimum, quam expedite mercurius ex trunculo bron-

bronchialis, in commemoratas lobulis pulmonum inter-
fusas propagines, ex hisce vero in pulmonariam mem-
branam, quantumvis omni nexu cum subiectis lobulis
exsolutam sive expeditam, sese urgeri, indidemque in
ipsum trunculi alveolum retrudi patieretur.

§. XXIV.

Nec silentio id videtur transeundum, quod WINS-
LOVIO praeclare annotante, ex hac bronchiali arteria
ramus quidam egerminet, qui, propinquam proxime-
que aditam cordis auriculam praetervectus, in ipsam
coronariam cordis dehiscit arteriam z). Tandem quo-
que meminisse expedit, ultimos huius arteriae, bron-
chiis mancipatae famulantiq[ue], ramusculos frequentissi-
me usitatissimeque extremis furculis arteriae pulmona-
riae mutuis anastomosibus associari. RUYSCHIVS enim
verbis prodit testatissimis: *Repleta arteria pulmonali
ceracea materia, illico quoque repleti conspiciuntur ramu-
li arteriae bronchialis; nullusque dubito, quin hoc vice
versa quoque fiat, quamvis id nunquam tentarim a).*
Accedit eodem testis locupletissimus CASSEBOHMIVS,
itidem, *accrescebant, inquit, etiam sibi invicem, tam
in homine, quam in vitulo, arteria bronchialis & pulmo-
nalis, ibique mercurius vivus, per arteriam bronchialem
iniectus, per foramina exigua in arteriam pulmonalem
transibat b).* Nec abludit illis solertissimus ac secandi
peritia nemini secundus noster Anatomicus, Doctissimus
D. WOHL.

z) Traité des arter. §. 112. & Tom. IV. Traité de la poitrine,
§. 119.

a) Epist. adduct. Tabul. VII. Fig. 5.

b) Dissert. citat. qua Sylloge anatomic. observat. continet. §. XLIII

D. WOHLFARTH, similiter planissime scribens, bronchialis furculos ultimis arteriae pnevmonicae ramulis *divisos* committi. Ipse etiam ego, quum, Anatomes addiscendae causa, quondam privatim pulmones, ex quadrupedum corporibus depromptos, pervestigarem arteria hac bronchiali mercurio complenda, semper minima eorum germina arteriae pulmonariae ramulis esse coalita animadverti.

§. XXV.

Verum enim vero quemadmodum natura, in vasorum ramis exstruendis & distribuendis, non sane ulla lege tam arctissime sit adstricta, quin aliquando a via sibi alias usitatissima tritissimaque deflectat, atque aliam in iis disponendis & ordinandis sibi normam praescribat: ita quoque in arteriae huius bronchialis extremis furculis digerendis & connectendis sibi non semper constare, sed interdum, quamvis perraro, a naturali suo ordine & consuetudine dehiscere observatur, quemadmodum id mihi comperire integrum fuit in vitulinis istis pulmonibus, per quorum investientem membranam plures me huius arteriae ramusculos discurrentes conspexisse, paulo ante perhibui. Namque bronchialis arteriae tubuli haudquaquam se in arterias, sed solummodo in venas exsolvebant pulmonarias, id quod inde liquidissime apparuit, quia nihil omnino mercurii, arteriae bronchiorum infusi, in alterutra pulmonalium arteriarum se mihi, vel intimos quosque earum recessus quam sollicitissime perquirenti, obviam dedit, ut qui in solis utriusque lobi venis pnevmonicis duntaxat conspicuus erat, argumento sane clarissimo, minima arteriae bronchialis germina aliquando etiam in venas se aperire at-

non met

D que

que hiare pulmonarias. Novitate idcirco huius rei inductus, non dubitavi illos ipsos pulmones, quorum bronchialis arteria, immisso hydrargyro, ita erat a me reddita conspectior, amicorum quorundam oculis subicere spectandos, quorum numero satis erit spectatissimum Dn. Doctorem WOHLFAHRTIVM & Doctissimum Dn. Candidatum Medicinæ WÜRTZBACHIVM, testes huius observationis adduxisse omni exceptione maiores, ne quis forte illud inter figmenta lascivientis ingenii declararet, quod tamen ipsa experientia verissimum esse comprobavit.

§. XXVI.

Neque illud hoc loco de vasis pulmonum communibus esse puto praetereundum, cuius raram, si forte ullam, ab Anatomis doctis fieri mentionem animadvertimus, ex quo nimirum fonte illi sanguinis rivuli exoriantur, qui commemoratorum vasorum pulmonalium tunicas frequentissimi interluunt rigantque? Vix enim dici potest, quantus vasculorum, incredibilis fere subtilitatis, numerus in superficie arteriarum pulmonalium exteriore, dissecta prius & penitus ablata illa HELVETII, cui includuntur, *capsula*, oculis meis sit obvius factus, quorum tanta est teneritas atque exiguitas, ut nec ullus, vel minimus mercurii globus in recessus eorum interiores penetrare valuerit: neque tamen eo magis oculis, vel nullo conspicio adiutis, clarissime conspici poterit. RUYSCHIVS quidem primus planius dilucidiusque expediisse videtur, quemadmodum surculi quam plurimi ab arteriis cordis coronariis orti, in aortae, subclaviarum & carotidum tunicas dis-

femin-

fementur c), quin imo qua ratione ex arteriis mam-
mariis internis multi ramusculi, ad aortae arcum perti-
nentes, huius pelliculis intextantur d): verum de istis
capillaribus vasculis, quibus arteriae pnevmonicae pa-
rietes affluunt, plane filetur. Ramulos vero hos, quos
per arteriarum pulmonalium parietes frequentissimos
decurrere significavi, omnino nihil ab arteriis corona-
riis propagari venae arteriosae tunicis, unicuique expe-
dite cognoscere in proclivi erit, curatius inspecturo il-
las arteriarum cordis coronariarum figuras, quas lau-
datissimus Auctor Epistolae suae tertiae curavit adii-
endas e). Quae quum ita sint, nullus vereor iustissima
ratione contendere, vasa pulmonum communia univer-
sos, quibus eorum parietes & irrigantur & nutriuntur,
sanguinis rivulos a sola bronchiali arteria mutuari, ut
quae praefatis communibus pulmonum, perinde ac
bronchiorum tubis, de nutrimento abunde prospici-
unt.

§. XXVII.

Iam quoque convenit quaedam de *vena bronchia-*
li iis, quae haectenus de arteria bronchiali in medium
prolata sunt, subtexere. Venae huius tam magna rari-
tas contingit, ut propterea a multis Anatomicorum, qui
eam in cadaveribus humanis, quantumvis studiosissime
diligentissimeque, tamen nequicquam, investigarunt,
in dubium incertumque vocari coepta fuerit. Ipse
RUYSCHIVS, qui in minimis detegendis omnibus pro-
pmodum palmam praeripuisse videtur, aperte est con-
fessus,

D 2

c) Epist. problemat. III. Tab. III. Fig.

d) Ibid. Tab. ead. Fig. 2. lit. P.P.

e) Fig. ead. 2. lit. O.

festus, per complures se annos de hac vena dubitasse neque dum eam vidisse *f*). Sunt tamen, quibus illa aliquando, quantumvis perraro, observata fuit, quorum numero etiam Doctissimus WOHLFAHRTIVS habendus est, qui hanc venam in corporibus nonnunquam praesto esse non docuit modo, sed eam quoque depictam dedit, haud obscure ostendendo, quo pacto nascatur, progrediatur inque vena sine pari terminetur *g*). Mihi, quum neque vacet, neque placeat, nec expediat esse longiori in hac vena bronchiali prosequenda, quam nostri instituti ratio fert & permittit; praeterea etiam quum sit tanta eius raritas atque insolentia, ut in plerisque corporibus humanis omnino desideretur, eam missurus ad ista ingrediar enodanda, quae plus momenti ad intricatos hosce thoracis morbos dilucidius expediendos afferunt.

§. XXVIII.

Ea igitur, quae nobis supersunt excutienda, illi sunt *nervi*, qui pulmonibus impertiuntur. Insidet plerorumque Medentium animis ea opinio velutique inventeravit, pulmones admodum paucis iisque exilibus esse nervorum ramis instructos, per pulmonum membranam potissime dispersos, ideoque etiam vix ullo alio, praeterquam aliquo obruso & hebeti sensu praeditos *h*). Verum enim vero sensuum fide & testimonio exploratissimum est, eos nervorum ditiores esse &, ut ita dicam,

f) Epist. laudat. VI.

g) Specimin. anatom. medic. citat. §. XXXI. Tab. in calc. huic specim. adiect. lit. l. l. l.

h) DIEMERBROECK Anatom. Libr. II. Cap. 2. Thom. BARTHOLINVS Libr. citat. Libr. II. Cap. IX.

cam, affluentiores, quam huc usque plurimis persuasum fuit. Praeter WILLISIVM enim & VIEVSSENIVM, WINSLOVIVS pulmonibus complures asseruit nervos ²⁾, id quod reapse etiam ita se habere *diversa* ipsa anatomica loquitur. Suboriuntur vero hi nervorum rami non ex pari vago seu octavo solum, ut a plerisque superioris aevi Anatomicis proditum fuit; sed etiam ex nervis intercostalibus, a cerebro ortis perque thoracis cavum, supra costarum capitula, deorsum pergentibus ¹⁾, quippe quos, singulas quasque inter costas, binos breves nerveos surculos ex se diffundere, & unicuique nervorum intercostalium, e medulla spinali enatorum, impertire, supra iam significavi.

§. XXIX.

Uterque paris vagi seu octavi truncus quando ad tracheae divisionem in duo bronchia pervenerunt, suo quisque in latere septem vel octo satis conspicuos ex se generant ramos, qui bronchiis associati statim cum arteria bronchiali itineris societatem ineunt, eam cum omnibus suis ramis individuo comitatu, per pulmonum interiora, affectando ad usque extremos bronchiorum tubulos, ubi in innumerabiles summae exiguitatis ramulos dehiscentes, reti vasculoso MALPIGHII implicantur indidemque in singulas quasque pulmonum vesiculas distribuuntur. Perquam memorabile est, hosce nervorum ramos, qui cum aliis propaginibus, a nervo intercostali exortis, coalescentes, *plexus pulmonalis* nomine designari assolent, non *αμείωτος* tantum bronchiali

D 3

arte-

²⁾ Libr. allegat. Tom. IV. Traité de la poitr. §. 124.

¹⁾ Idem Libr. nominat. Tom. III. Tr. des nerfs §. 385.

arteriae adiacere, quin etiam, extima asperae arteriae membrana, ipsis bronchiis arctissime annecti; sed copiosissimos quoque ramusculos in horum tunicas disse-
rere, imo & in ipsius bronchialis pelliculas dispergere. Ipsum deinde per vagum, ubi hunc plexum pneumoni-
cum ex sese peperit, deorsum cum oesophago ad ven-
triculum pergit. Non alienum fore censeo nec iniu-
cundum; opportuno hoc loco pauculis duntaxat expe-
dire, me in uno eorum paris vagi ramorum, qui cum
oesophago consociati ad ventriculum deferuntur, pe-
culiarem quampiam arteriolam, mercurio repletam,
quae soboles arteriae bronchialis erat, deprehendisse,
quae per interiora eius simillima tantum non ratione
ferebatur, atque illa arteriola, quae in nervi optici abdi-
tis ad oculi bulbum perreptare observatur.

§. XXX.

Enim vero praeter hosce nunc commemoratos
nervorum ramos, quorum natales truncos ipsos paris
vagi esse tradidi, pulmones etiam alias ab ipso trunco in-
tercostali obtinent propagines, quae, ramis octavi paris
implicatae atque intertextae, supra dictum pulmonari-
um plexum una efficiunt. Etenim adspectabilis quidam
ramus, a ganglio nervi intercostalis cervicali inferi in
dextro latere profectus, coniungitur cum nervo recur-
rente, qua ex coniunctione pullulat alia propago, quae
a tergo dextri arcus aortae rami descendens, inque hoc
decurfu cum furculo, haud sane exiguo, ab ipso trunco
paris vagi, e regione laryngis orto, connexa *m*), plexui
pulmonali effingendo inservit *n*). Ex illa vero por-
tione

m) Idem cod. Tr. §. 120.*n*) Ibid. §. 385.

tione trunci intercostalis, quae gangliis, cervicali inferiori & thoracico primo, interiecta est, nonnulli enascuntur rami, qui aliis propaginibus, ab utroque nunc dicto ganglio exortis, connexi ac sibi invicem in thorace impliciti, in plexum pnevmonicum abeunt o). Ex ipso etiam trunco intercostali egerminat ramus aliquando sub ganglio cervicali superiori, qui thoracis cavum subiens p), itidem suam symbolam ad plexum confert pnevmonicum q). Ex hisce iam in medium prolatis liquidiissime apparebit, illos vehementer errare, qui opinantur, eorum nervorum, quibus pulmones utuntur, magnam esse paucitatem atque exilitatem, nec istos ab ullo alio nervorum pari, praeterquam ab octavo seu vago, ortum suum trahere, experientia manifesto ostendente, eos non copiosis solum iisque conspectioribus, quam existimatur, nervis esse exornatos; sed ab intercostali etiam trunco utrinque pluribus ramis doratos & locupleratos. Haec itaque, de pleurae & pulmonum vasis nervisque, a me praefruenda fuerunt, quo dicendorum, quae hisce innituntur, cum expedior sit enotatio, tum maxime facilior cognitio, quam alias, iis vel omnino ignoratis, vel certe per transfennam duntaxat adspectis, non facile quisquam capere sibi que comparare valebit.

§. XXXI.

Cognitis itaque istis vasis nervisque, quae per pleuram & pulmones disseminantur, ordo & tempus exigere a nobis & postulare videntur, ut iam nec de iis dicta-

o) Eodem loc. §. 392.

p) Ibidem §. 374.

q) Ibidem §. 393.

dictarum partium affectionibus dicere praetermittamus, quas hac Dissertatione susceperimus consulta & dedita opera excutiendas. Priusquam vero istis explanandis, de pleuritide & peripnevmonia quae proferre animum induxi, me accingo, non magis convenit, quam necesse erit, Lectori pauculis duntaxat praecipere, ne existimet, cuncta me, vel minutissima quaeque, quae hisce morbis eveniunt & vulgaris notitiae sunt, immo in omnibus fere monumentis, quae de re medica literis consignata exstant, obvia sunt legique possunt, esse hac diatribe prosequuturum; iis enim cunctis ordine exponendis & complectendis, nequaquam Dissertatio, sed vix quoddam volumen esse videretur suffecturum; sed ea solum, quam brevissime poterero, expediturum, quae plerisque Medentium non satis observata videntur, vel certe, etiamsi aliquibus eorum forte unquam observando fuerint notata, non tamen ita, ut convenisset, literis prodita & publici iuris facta sunt. Quo etiam nomine, quum ea a communi omnium paene Medicorum sententia his de morbis longe recedant, non sum veritus inter *singularia* declarare. Quocirca etiam spero esse futurum, ut Lector benevolus mitiorem in partem interpretetur, in his mox designandis pleurae & pulmonum morbis animadversurus, minime totam atque omnibus numeris & partibus perfectam expletamque eorum historiam a me consignatam tradi & descriptam; sed nonnulla duntaxat, haud adeo trivialia & apud omnes pervulgata, quorum praetermissa animadversio sive neglectio in causa potissimum fuisse videtur, cur iam inde a vetustissimis quibusque temporibus Auctores, vel celebratissimi, semper de hisce morborum bigis
 varia-

variaverint, acriter disceptando inter seque altercando, utram partium thoracis, pulmones, an succingentem costas membranam, pleuritidi sedem assignarent?

§. XXXII.

Opportunum ergo iam fore arbitror sententiam eorum examinare atque expendere, qui idcirco pleuritidi cum peripnevmonia nihil quicquam fere, vel certe parum discriminis intercedere existimant, quod utraeque haud insolenter complicatae deprehendantur, quae sententiae MANELPHI, REGII, ZECCHII, PLATERI plurimumque aliorum fuit, qui nobis persuadere sustinuerunt, *in pleuritide vera nunquam, vel certe quam rarissime membranam pleuram incendio comprehendi*, verum semper exteriorem pulmonum superficiem inque primis eorum membranam inflammatione corripitur, & quum haec investiens membrana sensu esset exquisitissimo, in ea tam acerbissimos dolores excitari. Tametsi vero ipse suscipio, utrosque hosce morbos haud raro societatem coire simulque thoracis interioribus exoriri; pernego tamen, pleuritidem suam sibi in pulmonum exterioribus sedem figere, sive sola ac per se, sive cum peripnevmonia coniuncta existat. Membranam enim, pulmonum viscus contegentem, inflammationi concipiendae & alendae non satis aptam esse & accommodatam, clarissime liquebit in memoriam revocatur, quae supra de hoc integumento relata leguntur. Quamvis enim surculos quosdam nervos a plexu pneymonico recipere videatur, illi tamen mirae sunt, & exilitatis, & paucitatis, ut nec sane ulla unquam arte oculis obici queant spectandi. Unde igitur ei tanta exquisitissime sentiendi

E

vis

vis veniat, quantam Viri hi celebratissimi huic membranæ comminiscuntur, id discernere nequeo. Accedit quoque illud, quod hæc membrana, utcumque irritata, vulnerata, aliove modo læsa; vix ullam acerrimi cuiusdam sensus notam ostendit, ipsa quotidiana experientia id abundantissime patefaciente.

§. XXXIII.

Idem hoc multo liquidius apparet ex vasis illis sanguiferis, hanc membranam percurrentibus; nullis quippe aliis eam irrigari sanguinis rivulis supra ostendi, quam qui ex bronchiali arteria orti eam haud adeo frequentes subeunt. Qua quidem ratione, quum tegmen hoc pulmonis membranaceum, neque vasorum abundantia affluat, neque nervorum copia abundet, ideoque obtusi atque hebetis sensus sit, cuius erit spectatissimum, illud ad inflammationem concipiendam non magis esse idoneum, quam sic dictum peritoneum, abdominis musculis intus *diplocos* subtentum. Quomodo itaque in hac pnevmonica membrana tantum exardescere queat incendium, quantum in pleuritide suscitatum deprehendimus, quaque etiam ratione tam atrocissimos dolores, quales pleuriticorum sunt, cedere ac thoracis lateribus inferre valeat, illi viderint, qui pleuritidi nullam aliam sedem, præterquam pulmonum membranam, relinquunt; præsertim quum ea admodum laxa omnisque tensionis sit plane expers.

§. XXXIV.

Magis igitur veritati eorum congruit sententia, statuentium, in pleuritide exquisita seu vera semper membranam costas succingentem inflammatione *solum* esse adfectam, utpote quæ, quod costis arctissime adhaerescit, non solum multo vehementius est contenta & adducta; sed longe etiam copiosio-

piofioribus vasorum & nervorum ramulis ditata conspicitur, ut proinde nihil sit dubii, quin multo expeditius faciliusque succendi queat isto velamento, quo pulmones sunt circumte-
cti. Quoniam vero ista sententia, quae pleuritidis sedem in pulmonum membrana collocat, plurimorum patrociniis defenditur, firmissime asseverantium, in dissectis pleuriticorum cadaveribus se ut plurimum solos pulmones inflammatos deprehendisse, membrana pleura intemerata illaesaque, vel certe, si quando etiam una in calamitatis societatem fuisset abrepta, (quod tamen rarissime accideret,) leviter duntaxat incensa; nostrum quoque erit sensuum & observationum testimoniis itidem confirmatum dare, succingentem tunicam in pleuritide vera solam, pulmonibus omnino nihil male affectis, incensam pluribus summi ingenii Medicis & Anatomicis fuisse repertam.

§. XXXV.

Nobis primus prodeat *Laz. RIVERIUS*, verbis tradens disertissimis, sibi experientia esse compertum, in multis pleuriticorum cadaveribus, solam pleuram corruptam & putrefactam inveniri ^r). Cui alius testis succedit certissimus, *DIERBROECKIUS*, in compluribus pleuritide extinctorum corporibus a se dissectis, inquires, semper solam pleuram, pulmonibus illaesis atque integris, inflammatione se spectasse occupatam, praeterquam in nonnullis, quorum pleurae pulmones nunquam non fuissent adnexi & coaliti, in quibus utique ipsos quoque pulmones semper incendii participes fuisse ^s). Accedit eodem testis locuples *Prosper MARTIANVS*, qui *ZECCHII* opinionem graviter reprehendens & convellens, solo, inquit, in *Archibospitatu St. Spiritus, ad quod pauperes ex Romano*

E 2

^r) Pract. Libr. VII. Cap. 2.

^s) Anatom. Libr. II. Cap. XIII.

agro curandi afferuntur, quotidie observavi cadavera pleuriticorum, in quibus latus laesum & corruptum; cuius rei plures ego oculati testes sumus †). Neque inauditi quid prorsusque est insoliti, aliquando succingenti membranae & musculis mesopleuriis eximia molis abscessus fuisse internatos, qui quomodo sine praevia harum partium inflammatione unquam oriri potuissent, nihil admodum perspicere queo. Eiusmodi apostema magnum, quod in pleura & musculari intercostalibus suppuratum, atque interius disruptum, ingentem puris copiam in thoracis cavum eructavit, WILLISIVS deprehendisse commemoratur a BONETO u). Similem historiam ingentis cuiusdam abscessus ex pleuritide, in suppurationem transeunte, orti, qui succingentem pleuram in immensum faccum dilatavit, refert ETTMÜLLERVS ex LINDANO x). Nullius negotii esset longe plures observationes Practicorum de abscessibus, in pleura & musculari intercostalibus natis, non sane ullo vitio in pulmonibus apparente, in medium proferre, si usus esset & Dissertationis id angustia ferret: verum quam haec adducta observata, ex sectis pleuriticorum cadaveribus deprompta, omnium oculis faciant testatissimum, pleuritis sedem solummodo in thoracis alterutro esse latere; nequaquam vero in exterioribus pulmonum, ut permultis etiamnum hodie persuasissimum est, ceteris exsequendis superfedebimus, maxime, quam non verbis opus sit, ubi rerum adsunt testimonia.

§. XXXVI.

Sed fortasse dixerit quispiam, quo pacto diversissimae

†) in Commentat. in versum 261. Libr. Hippocrat. de loc. in hmine.

u) Sepulchret. anatom. Libr. II. Sect. IV. Observ. XV. Sect. I.

x) Libr. citat. Libr. I. Sect. XVIII. Artic. IX. p. 634.

haec inter seque disiunctissimae Auctorum, de vera pleuritis sede, inter se conciliari possint sententiae; quandoquidem utraque observationum fide & testimonio nituntur: illi enim, qui, in pulmonum exteriori ambitu *πλευρίτιν* esse defixam, asserunt, ipsam experientiam atque *αυτοψίαν* aequae, atque hi, qui hoc malum succingenti pleurae asserunt, suae sententiae testem vocant. Verum enim vero hisce tricis nullo se expedire negotio poterit in animo secum consideraturus, vix quicquam solennius animadverti, quod *πλευρίτις* vera seu exquisita in peripneumoniam transeat; sicuti contra *περιπνευμονία* subinde in pleuritidem mutari advertitur. Nihil itaque dubii est, quin eiusmodi homines, quorum pulmones ZECCHIVS, PLATERVS, REGIVS, MANELPHVS, SERVIVS, cetera, ab obitu inflammatos invenerunt, initio vera seu exquisita fuerint pleuritide confictati, quae brevi postea, malo hoc, in dies, quin etiam in horas, ingravescente, ita in peripneumoniam mutata esse videtur; hinc minime mirum est, eorum quoque pulmones, ab interitu praeviae inflammationis vestigia reliquisse. Quae quum tantis tamque egregiis Viris fuerint oculis deprehensa, illi indidem statim, nimis praecipiti iudicio, effecisse videntur & adstruxisse, hoc morbi, haudquam succingentem costas membranam; sed ipsius pulmonis peripheriam & cingentem membranam plerumque suam habere sedem. Videas itaque qua via celebratissimi hi Viri, quos sua debita medendi laude fraudare summum nefas esset, in eam opinionem adduci potuerint, ut vix ulla habita ratione succingentis pleurae, exteriorem pulmonum superficiem pleuritis partem affectam declarare nulli dubitaverint.

§. XXXVII.

Tametsi vero ipse pleuritim veram pulmonum esse inflammationem sum inficiatus, eius conceptacula atque incu-

nabula in alterutro laterum thoracis collocando: eorum tamen sententiae non prorsus assentiri possum, qui membranam costis subtentam solum seu duntaxat, femotis omnino & exclusis intercostalibus musculis, incendio comprehendi affirmant. Etsi enim confessae est veritatis, ipsam pleuram in hoc mali semper inflammationis sociam esse & consortem; nullum tamen est dubium, quin muscoli mesopleurii nunquam non in huius calamitatis societatem una abripiantur. Quo autem liquidius appareat, quid argumenti nobis sit, ut *pleuram & intercostales musculos coniuncta* pleuritis exquisitae sedem constituamus, nostrum fore duco argumentis & rationibus, observationum atque experientiae anatomicae fide subnixis, meam sententiam exstruere, ne novi quid prolaturus videar. Supra iam me satis puro ostendisse, quemadmodum & pleura & muscoli mesopleurii, sua vascula ab intercostalium truncis recipiant, & qua via commemorati trunci in externos internosque intercostales musculos medii ferantur, quoque etiam pacto numerosissimi ex iis egerminantes ramuli in modo nominatos diffundantur musculos, qui deinde in alios, longe exiliores ac miniores diffusi, per ipsos iam commemoratos musculos traieci, ipsam pleuram subirent. Quomodo igitur iam fieri putes posse, ut solius pleurae vascula duntaxat maiore sanguinis mole inundentur & obstruantur; ceteris vasorum ramulis, qui per musculos mesopleurios disseminari solent, & cum succingentis tunicae ramusculis ex communibus trunculis enascuntur, maiore sanguinis vi non inundatis nec obturatis; sed satis patentibus & liquidorum expedito illapsui ac transitui perviis? Ego vero, si verum fateri licet, excogitare nequeo, quare vasorum ramuli, a communi quodam trunculo nati, & usque adeo sibi propinqui & vicini, si copia sanguinis uberiore, quam pro ipsorum

ipforum capacitate, obruuntur, non omnes una oppleantur & referciantur; sed tantum aliqui eorum, reliquis iustam suam sanguinis copiam ut antea, in sanitate, accipientibus & volventibus. Accedit, quod sanguinei isti rivuli, qui pleurae prospiciunt, longe infrequentiores & rariores eam interluunt, quam qui musculorum intercostalium fibras interfluunt. Quanto autem copiosioribus qualiscunque corporis humani pars sentiens abundat vasculis, tanto aptior ad inflammationem excipiendam deprehenditur.

§. XXXVIII.

Deinde nec illud minimi videtur esse momenti ad demonstrandum, *πλευρίτις* semper tum pleurae, tum musculis intercostalibus, una insidere, quod ab ipsis hominibus, hoc malo tentatis defumimus. Omnes rei medicae observatores, qui pleuritidem & peripneumoniam diversos inter se ac disiunctos declarant morbos, in eo conveniunt, dolores in peripneumonia obvios haudquaquam esse acutos & pungentes, sed duntaxat gravativos, profundos, dorfi spinam attingentes & obscuros sive obtusos, aut saltem inter tussendum observabiles y); qui vero pleuritidi verae exquisitaeque comites haerent, eos semper acutos, vehementes atque punctorios deprehendi &, quod omnium maxime probe notandum venit, si aegroti spiritu animam in pulmones ducunt, sive inspirant, semper in maius angefcere magisque invalescere z), tum enim demum maxime huiuscemodi aegrotantes de dolore intolerabili

- y) SENNERTVS Practic. Medicin. Libr. II. Part. II. Cap. II. p. 154.
 ETTMÜLLERVS Libr. & loc. citat. p. 624. DIEMERBROECKIUS
 loc. citat. Fr. HOFFMANNVS Medic. ration. Systemat. Tom. IV.
 Sect. II. Cap. VI. §. V.
 z) ETTMÜLLERVS Libr. & loc. citat. p. 625. BOERHAAVIUS Apho-
 rism. de cognosc. & curand. morb. §. 875.

rabili acerbissime conquerentes advertimus & lamentantes, si ipsis spiritus est ducendus: sin vero expirant vel animam retineant, dolores isti mitescunt & leniores evadunt *a*). Id quod etiam in causa potissimum est, cur pleuriticis difficilis & parva sit respiratio *b*); quia formidine & timore dolorum augendorum atque exasperandorum ab inspirando, quod thorace peragitur, abstinent, abdominis musculorum beneficio potissime respirationem perpetrando *c*).

§. XXXIX.

Iam vero quum nemini, qui succingentem costas membranam in cadaveribus unquam fuerit intuitus, incognitum esse potuerit, eam semper tunc valde extensam & complanatam spectari; quia homines semper expirationis tempore suam diem obeunt, ubi costae, inspiratione sursum antea elevatae, rursus deprimuntur, id quod vero eodem quoque modo viventibus evenire, si aëra expirant, non facile quisquam in dubium vocare poterit: quod si vero costas, aliam alii, propius admoveris, sicuti tempore inspirationis fit, clarissime perspicias, quomodo eadem haec pleura a sua tensione nunc laxata & remissa, in multas se contrahat plicas. Si proinde, ex hac usque usitata & plerisque Medentium recepta opinione, pleuritis in sola pleura tunica altis defixa haereret radicibus, necessaria consecutione inde flueret, pleurite vera affectos semper tempore expirationis, maioribus & vehementioribus cruciatibus ac doloribus esse conficturos; tempore vero inspirationis nunquam non mitioribus minusque acerbis: quod in inspiratione costae semper sursum elevantur inter seque propius adducuntur, unde semper pleura hoc tempo-

a) Idem loco citat.

b) SENNERTVS Libr. citat. Libr. II. Part. cap. XVI. p. 230. n. 3.

c) BOERHAAVIUS ibidem.

temporis momento laxatur: in expiratione vero rursus deorsum aguntur & a se invicem diducuntur, quo ita succingens membrana denuo extenditur atque erugatur. Quoniam itaque exploratissimae veritatis est, pleuriticis semper cruciatus torqueri immanioribus, quando inspirant; quo temporis tamen momento pleura remittitur & relaxatur; contra vero mitioribus nunquam non affici & tolerabilioribus doloribus, quando expirant: iustissima ratione indidem conficere ego mihi videor, in exquisita pleuritide affectam partem haudquaquam succingentem tunicam esse solam; sed ipsos quoque musculos intercostales, qui longe pluribus & nervis, & vasis, quam pleura, dotati sunt, in huius calamitatis societatem rapi, quippe qui, in inspiratione agentes seque contrahentes non vascula solum sanguine praeter modum iam inundata & distenta, quibus abundanter intertexti sunt, sed etiam nervulos, itidem copiose ipsis interiectos, comprimendo & contendendo excruciant. Hincque est, cur pleuriticorum dolores singulis quibusque inspirationibus auferantur & ingravescant. Quando autem hi muscoli remissi a sua actione feriantur, commemorata vascula & nervos premendo & tendendo longe minus affligunt; unde est cur eiusmodi afflicti, semper singulis expirationis momentis, aliquam doloris sui levationem perferant.

§. XL.

Tum quoque vel inde colligo in exquisita pleuritide non minus pleuram, quam potissime musculos *μεσώπλευρας* una inflammari; quod compertum est, pleuritidi improspere cedenti, haud insolenter abscessus intra pleuram & musculos intercostales haerentes, succedere, qui pleura adhuc confecti, vomicas; disrupti vero, empyemata efficiunt. Eiusmodi abscessuum, pleuram inter & musculos mesopleurios natozum, memi-

meminerunt, SPIGELIUS *d*), item WILLISIVS *e*), ut & *Iacob. FONTANVS f*), nec non *Car. PISO g*), & *LINDANVS h*), ubi pus sub pleura vel conclusum adhuc haesit, vel ex ea perrupta, in thoracis cavum, ingenti copia, fuit effusum. Qua fieri potuisse existimes ratione, ut tanta tamque ingens puris copia, quanta a commemoratis celebratissimis Viris deprehensa fuit, in solius pleurae vasculis, quae sane admodum exilia sunt, nec adeo copiosa, generari potuerint? Laudatus enim PISO eiusmodi puris aliquot libras in thorace reperit. Neque multo minor ea fuit quantitas, quam WILLISIVS deprehendit. Ingens quoque purulenti huius liquidum vis & moles in illo immenso pleurae sacco videtur fuisse recondita, qui LINDANO in aperto cadavere obvius est factus, & cuius supra iam mentionem fecimus. Nec ullius negotii esset plura eiusdem sortis exempla ex BONETO in medium proferre, si haec non abunde suppeditarent ad comprobandum, ex pleuritis suppurata subinde abscessus intra pleuram & musculos intercostales progigni. Quomodo autem tantus tibi proventus in solius pleurae vasculis nasci & contineri potuerit, quum id non sane ullius ingenii, vel cogitatione duntaxat complecti, tantum abest, ut modo rationi conveniente explicari unquam possit, nisi suscipiatur, inflammationem, hoc in malo, ipsis quoque intercostalibus musculis insedisse; illi viderint, qui persuasum sibi habent, eam in nulla alia laterum thoracis parte, nisi in sola pleura semper defixam haerere. Videas itaque, quibus gravissimis argumentis impulsus, nihil dubita-

d) Anatom. Lib. 9. cap. 3.

e) Pharmac. ration. Cap. de Phrenitide.

f) Med. pract. Lib. II. cap. 3.

g) Libr. de morb. a serof. illuvie ort. Sect. III. Cap. IV.

h) Loc. supra ex ETTMÜLLERO citat.

vi pleuritidis sedem maximam ipsis quoque *musculis mesopleuritis* vindicare.

§. XLI.

Postremo nec multi sudoris esset compluribus, vel doctissimorum & maxime luculentorum rei medicae scriptorum, auctoritatibus si quis forte eas desideraverit, cuicumque testatissimum facere, vel iam illos eiusdem fuisse sententiae, cuius nos esse professi sumus, itidem affirmantes, non posse fieri, ut tenuis pleura inflammatione occuperur, quin simul incendii vis ex ea in musculos intercostales se diffundat. WALDSCHMIDIVS quippe haud sane obscuris innuit verbis, impossibile esse, quod pleura membrana posset inflammari, quin simul musculi, qui eam cingunt, ob contiguitatem, incendantur *i*). Quo etiam nomine multis locis disperse tradit, pleuritidem esse inflammationem pleurae & musculorum intercostalium cum febre acuta *l*). Quocum concinit FELPLATERVVS, similiter perhibens, inflammationem pleurae exortam, si praesertim magna esset, in hac tenui membrana vel periostii (puta costarum) subsistere nequire, quin ad musculos illi connexos quoque se dilaret *m*). Quibus nec abluisse videtur SENNERTVVS, aperte scribens: *Sub pleuritide etiam recte comprehenditur inflammatio musculorum μεσοπλευρων, praesertim internorum, ob pleurae ex vicinia consensum n*): & paulo post, *hoc tamen, inquit, negandum non est, interdum musculos intercostales simul in consensum trahi, cum membrana costas*

F 2

- i*) Oper. medic. pract. Libr. III. Cap. I. p. 482.
l) Eod. Libr. Disputat. XXXII. de angina & pleuritide & ibidem Casu XVIII. Tom. I. p. 229.
m) HONETVS adduct. Sepulchret. anatom. Libr. II. Sect. IV. Obs. XX. §. 10.
n) Libr. & loc. citat. p. 226.

stas succingens & hi muscoli, adeo connexi sunt, ut unum sine altero affici vix possit o). In eandem quoque loquitur sententiam FERNELIVS, dicens: Latus varii dolores exercent, qui tum situ, tum materia distant. Situ quidem quod alius causam habeat inter costas, & membranam, quae intus illas succingit; alius in musculis mesopleuriis: alius in musculis, qui extrinsecus costas incubant. Postremus hic dolor non utique exquisita, sed notha pleuritis est: qui vero vel in musculis mesopleuriis, vel inter hos & membranam succingentem, vel in utramque sedem incidit, ex situ vera & exquisita pleuritis est p). Sic quoque RONDELETIVS Auctor est; pleuritidem quoque in musculis intercostalibus oriri posse. Verum nolo plura Medicorum dicta heic coacervare, quia veritatis per se vis tam magna est, ut parum externi subsidii requirere videatur.

§. XLII.

Persecta igitur vera verae arque exquisitae pleuritis sede, quam succingentem costas membranam cum musculis intercostalibus esse iam perspicue expediisse, nec obscuris argumentis satis probasse mihi videor; tam utile, quam necesse erit vel eius, *pleuritis spuria* seu *notha* quae vocatur, locum natalem illustriore declaratione omnium oculis subiicere. Veterum non minus quam recentiorum scriptorum monumenta, quae de medendi scientia exstant, consulturo satis patebit, nec in huius mali sede designanda eos omnes una mente consentire. Quidam enim ita distinguunt, ut notha sit in superiore parte tunicae tegente costas, aut inter costas: vera autem in mediastino, quae *Anton. MVSÆ* sententia fuisse ab *HOLLERIO* proditur q): alii vero, ut exquisitam pleuritidem in pleura

o) *Ibid.* Quaest. II. p. 257.p) *Universal. Medic. Patholog. Libr. V. Cap. XI. p. 555.*q) *Libr. de morb. intern. Libr. I. Cap. XXVI. in Schol.*

pleura & musculis intercostalibus internis collocant, ita spuriam seu notham in externis tantum musculis constituunt ¹⁾: quidam vero eam duntaxat musculis istis insidere contendunt qui costis extrinsecus incumbunt & musculis *μεσώπλευροis*, quae FERNELII est sententia ²⁾, nonnullis eandem in intercostalibus & hosce foris contegentibus thoracis musculis defixam esse affirmantibus ³⁾. Atque ut Doctores de parte hoc in morbo affecta admodum variant: ita quoque de eius formali indole & natura inter se dissentiunt, alii quippe veram agnoscunt inflammationem eamque sanguineam, alii vero magis serosam esse istam cupiunt, aliquibus idem hoc morbi a quibus nescio flatibus & humore seroso acri, in muscutorum intercostalium interstitiis consistente & aggesto, arcessentibus. Quid? quod nec in symptomatibus quidem iis, quibus notha *πλευρίτις* stipata spectatur definiendis eadem & communis omnium Medentium est sententia.

¶ Verum enim vero quum mihi non statutum sit omnia, quae hisce morbis accidunt, hoc loco conscribere, sed ea solum, quae notatu sunt dignissima atque hisce etiamnum admodum perplexis morbis planius dilucidiusque expediendis inserviunt; nihil est, quod iis immoremur, quorum pleni sunt omnes libri, qui de morbis divulgati exstant. Quocirca meum erit brevi ostendere, quasnam ego thoracis partes spuriae pleuritidi sedem assignandas esse existimem? Quum supra iam haud levibus quibusdam argumentis perspicuum fecerim, in vera & exquisita pleuritide nullo non tempore, praeter pleuram musculos quoque tum externos, tum internos,

F 3

inter-

¹⁾ Idem eodem loco.

²⁾ Libr. & loc. supra allegato.

³⁾ SENNERTVS Libr. & loc. commemorat. p. 226. & 231.

intercostales una incendio comprehendi; hæud sane obscure indidem unicuique censeo appariturum, nequaquam nos cum illis facere, notham pleuritim in nominatis musculis fixam esse & locatam, statuentibus; verum a FERNELII partibus stare, perspicue docentis, eam in musculis, qui extrinsecus costis incubant, semper insidere *u*). Nec abludit nobis LOMMIUS, pariter claris innuens verbis, notham pleuritim musculos pectoris occupare duntaxat exteriores *x*). Quibus complures alios Viros scientia artis medicae facile principes, adiungere expeditissimum foret, si usus esset. Hinc quoque est, cur in hac thoracis affectione omnia multo mitiora cognoscantur, quam in vera pleuritide, quantumvis & hæc notha *πλευρίτις*, aequè ac vera suam causam proximam habeat inflammationem quandam vel sanguineam, vel quod mihi probabilius videtur ferofam.

§. XLIV.

Commemorabilis vero observationis est, spuriam seu notham hanc pleuritim haud raro in veram seu exquisitam mutari *y*). Cuius *μεταστάσεως* ratio facillimae explicationis erit, curatius attendenti ad istas vasorum & nervorum pagines, quas ab intercostalibus vasis nervisque ortas, ex thoracis interioribus intra singulas quasque costas supra dixi emergere, ubi dentata principia musculorum serrati maioris antici & obliqui ascendentis inter se mutuo implicantur, quasque vasa intercostalia exteriora antica satis apte nominari posse. Quemadmodum enim ista, pectore exeuntia, in ramos se diffundant & exterioribus huius musculis prospiciant, id usque

u) Libr. & loc. antea adduct.

x) Observat. medic. Libr. II. p. 106.

y) LOMMIUS ibidem. FONETVS ex WILLISIO Libr. citat. Lib. II. Sect. IV. Observat. XV.

usque a capite arcessere, non necesse est, quod istic uberius explicata ac fusius legi possunt. Quod si enim sanguinea liquida angustias horum vasorum, per exteriores thoracis musculos abundantissime disseminatorum, interceperint, ut sanguini per arterias affluent, via non satis expedita in focias venas pateat, liquidissime cuiusvis, qui modo dictos intercostalium ramos eorumque origines a truncis intercostalium altius inspexerit, apparebit, futurum esse, ut eo etiam ipso cruor in ipsis truncis intercostalibus congeratur & cumuletur: qui ita uberiore sanguinis copia inundati, similiter plus eius in minoribus minimisque suis ramulos, pleurae & musculis mesopleuriis intextos, evolvunt. Minime ergo mirum est, veram pleuritidem interdum hac ex spuria seu notha nasci.

§. XLV.

Cognito, qui pleuritis ab Auctoribus dividatur in veram seu exquisitam, & spuriam seu notham, non minus quoque convenit, quam expediet, breviter ulterius expendere, quomodo vera seu genuina pleuritis Auctoribus denuo distinguatur. Solenne est multis Medicis, praecunte ipsis HIPPOCRATE, eam in siccam & humidam distribuere 2): sicca appellatur, quae parum omnino aut nihil tibi subruenti extrusiendo emolitur, neque in morbi huius principio, neque progressu: humida vero audit, in qua eiusmodi sputum utique, tum incipiente, tum procedente hoc malo copiose reicitur. Quibus autem viis id purulenti ex inflammata succingente pleura ad pulmones perveniat vel penetrare queat, de eo prorsus filetur; nec memini possum ulli unquam Anatomicorum vel perspicacissimo eiusmodi aditus, qua purulentum hoc

2) *Guilielm. BALLONIVS* Consil. medic. Libr. I. Consil. 94. *SEN-
NERTVS* Libr. & loc. indicat. p. 230.

hoc liquidum e pleura in pulmones penetrare creditur, fuisse repertos. Ego vero aperte & ingenue fateor nescire me nec posse exputare, qua quid purulenti ex pleura ad tracheae ramos adspirare queat, nisi forte statuatur, illud a venis intercostalibus receptum, inque venam ἀξίον reductum, venam cavam superiorem intrare; ex qua per ventriculum cordis dextrum & venam arteriosam pulmonibus succederet. At vero quum natura, viae semper compendiariae amans, purulento hunc laticem, per tot circuitus viarum, ad pulmones transferre non possit, quin hoc itinere mire mutatus eo perveniat; praeterea quoque historiarum & observationum medicarum monumenta loquantur, in eiusmodi pleuriticis, quibus pleurae inflammatio suppuravit, semper vel vomicas in ea, vel, si crepuerint, empyemata in thoracis cavo fuisse deprehensa: eorum sententiae nihil omnino accedere queo, affirmantium, πλευριτιδες perinde ac περιπνευμονίους sputo subcruento, copiose rursi eiectione, levari. Videntur ergo Viri illi celebratissimi, quorum haec est sententia, pleuritidem cum peripneumonia vel omnino commiscuisse, vel satis non perpendisse, peripneumoniam saepe numero cum pleuritide coniunctam reperi, quo in casti utique, si morbus prosperum habiturus sit exitum, semper expedita copiosi cuiusdam subcruenti & puris reiectione, haudquaquam pleuritidi, sed peripneumoniae duntaxat accepta referenda, adesse observatur. Quodsi vero pleuritis existit solitaria, nullo pulmonum incendio comitata, non fiunt ullae cruentae & purulentae per cussim excretiones, Fel. PLATERO id iam praeclare annotante a). Quae quum ita sint, spectatissimum cuiusvis erit, istam pleuritis distinctionem in siccam & humidam, nihil habere argu-
 menti.

a) Prax. Medicin. Tom. XX. p. 341. §. XLVI.

§. XLVI. Pergunt Auctores hoc morbi ulterius internoscere in *πλευρίτιν* ascendentem & descendentem *b*). Illa consistere fertur in spatiis trium vel quatuor superiorum costarum, a iugulo numerando: haec vero in intervallis ceterarum octo inferiorum costarum sedem suam capere censetur *c*). Illam quoque hac multo esse periculosiorem *d*) atque ut plurimum cum peripneumonia sociatam, cuius rationem esse affert SENNERTVS, quod pleurae tunicae cum membrana pulmonis, circa partem thoracis superiorem sive collum & asperae arteriae exortum, communionem esse perque multas, nescio quas fibras connexionem *e*); quocirca ipse suscipit, hac pleurae parte incendio inardescente, semper fere cum pleura pulmones simul inflammari; quo in casu haud mirum esse, a pleuriticis saepe ingentem sputi purulenti & cruenti copiam tusiendo reïci: quia succingens membrana, hac via, purulenta sua sarcina in pulmones utique exonerari possit. Verum cognitum longe esse difficilius atque explicatu, qua via purulentus sanguis, in inferiore succingentis costas tunicae parte haerens & cumulatus, utpote quae hoc loco eiusmodi nexibus pulmonum membranae non ita foret illigata, per superiora tussi eiici queat *f*). At vero quum non me decere abiter heic planissime ostendere, quam longissime a veritatis via tan-

G

ti no-

- b*) ETTMÜLLERVS Libr. & loc. allegat. p. 623. SENNERTVS I. cit. p. 229. WALDSCHMIDIVS Oper. medic. Disputat. XXXII. de angin. & pleuritid.
c) ETTMÜLLERVS Libr. & loc. adduct. SENNERTVS item citat. Libr. & loc. p. 229.
d) LOMMIYS alleg. Libr. I. OI.
e) SENNERTVS Libr. & loc. adduct. p. 226.
f) Idem ibid. Quaest. II. & III. p. 258.

ti nominis Viri, ceteroquin doctissimi, & summa ingenii gloria praediti, deflexerint, *avropla* anatomica omnium oculis patefaciente, pulmones tam in superioribus, quam thoracis inferioribus, secundum naturam, omni nexu cum pleura solutos omnino esse ac liberos; eorum placita in medio relicturus duntaxat expromam, mea quae de ascendente pleuritide, quam Auctores maiore discrimine stipatam semper existimaverunt, sit sententia.

§. XLVII.

Memoria igitur repetituro, quae supra de diversa arteriae bronchialis origine exposita leguntur, haud obscure liquet, cur pleuritis, si thoracis superiora teneat, pluries ipsos pulmones in calamitatis societatem trahat similique incendio afficiat, ac proinde longe impensiori discrimine esse advertatur. Dilucidissime enim maximeque perspicue ibi me expediisse puto, quemadmodum huius arteriae truncus, saepissime, RUYSCHIO & WINSLOVIO observantibus, ex inferiore supremae intercostalis arteriae parte egerminans, dum iter suum ad pulmones pergit, ex se generet alteram tertiamque arterias intercostales superiores, vicinis costarum musculis mesopleuriis distributas: ut & quomodo subinde RUYSCHIO Auctore, ex arteria intercostali dextri lateris tertia oriatur. Quae qui exquisito examine perpenderit, ei spectatissimum erit, non posse fieri, hisce intercostalibus vasis superioribus incensis, quin simul pulmonis interiora inflammatione comprehendantur. Quod si enim sanguini, a cordis vigore huc appulso, transitus per commemoratas superiores intercostales arterias omnino interclusus est, reliquo succedenti attergo in bronchiales arteriam aequo & iusto copiosius est divertendum, quae ita iam sanguine uberius, quam pro magnitudine & capacitate inundata & obruta, similiter, atque

ad Peripnevmoniam & Pleuritidem spectantibus. 51

intercostales arteriae superiores, varia obstructionum pericula subit, hocque pacto nova semina peripnevmoniae iacit. Videas itaque, cur pleuritis, ascendens quae vocatur, semper fere cum pulmonum inflammatione consociata animadvertatur, quamque ob causam, consentiente omnium Medicorum suffragatione longe periculosior pleuritide descendente semper habita fuerit. Consentaneum proinde videtur, in iis omnibus, qui pleuritide ascendente laborant, & tussi simul plurimum subruenti puris reiiciunt, arteriam bronchialeam nunquam non ex suprema intercostalium arteria exoriri, atque inde iter suum ad pulmones pergentem, binis ternisque subsequentibus spatiis intercostalibus superioribus, de ramis arteriosis, prospicere, perinde atque cas a RUYSCHIO saepissime ita observatas esse, supra iam abunde significavi: qui vero eadem hac ascendente tentati, nihil purulenti extulsiunt, eandem arteriam ex aorta, aut aliunde emergere. Qua quidem ratione etiam verisimile est, hisce, in ascendentem pleuritidem implicatis, minus periculi ab hoc morbo esse futurum. Videant quoque, qui alias non adeo benigni minimorum anatomicorum sunt existimatores, quantum nonne lucis huiusmodi anatomica minima maximis subinde atque explicari difficillimis, in pathologia etiamnum nostra memoria frequentissime obvis, accendere valeant. Quemadmodum enim, iis omnino ignoratis, aliquis hunc nodum implicatissimum, cur ascendens pleuritis non descendente solum semper periculosior sit, sed peripnevmonia quoque ut plurimum stipata? solvere atque expedire valuerit, illud vel cogitatione tantum comprehendere mihi non est integrum. Reliquas Scholis Medicorum receptas atque usitatas pleuritis distinctiones, in primariam & secundariam; anteriorem & posteriorem seu dorsalem; benignam & malignam, cetera, haec de-

dita opera praetermittam, ne dissertatio nostra longius excur-
rat, quam nobis constitutum est.

§. XLVIII.

Iam quoque brevi duntaxat expediendum venit, quod forsitan paucis rei medicae scriptoribus observando fuisse notatum; & si forte etiam subinde fuerit animadvertum, a paucissimis tamen memoriae ac litteris proditum videtur. Utrius nimirum thoracis laterum pleuritis accidit frequentior & crebrior, dextro an sinistro? Angliae ornamentum illud, *Steph. HALES* haud sane temere affirmat, latus thoracis sinistrum visitatis frequentiusque, quam dextrum, hoc in morbo, inflammari g). Et quamquam paucissimis illud esse videtur observatum; quia ad id animum non attenderunt: veritati tamen maxime est consentaneum, rem ipsam ita se habere, si praesertim sinistri thoracis vasa intercostalia, tum arteriosa, tum venosa, cum dextri lateris, non prout prima facie sese oculis nostris offerunt conspicienda, sed accuratius sollicitiusque conferuntur. Acrioribus enim oculis haec utriusque thoracis vasa intercostalia inferiora contemplaturo manifestissime patebit, istas arterias, quae ex aorta descendente in spacia intercostalia sinistri lateris feruntur, multo esse iis, quae ad dextri abeunt, breviores h): venas autem contra, in sinistro thoracis latere per costarum sulcos decurrentes, venis intercostalibus dextris, multo longiores esse & productiores. Nec quicquam negotii erit hoc, vel mente duntaxat, completi curatius perpendere, aortae truncum, per thoracis cavum dorsum pergentem, haudquaquam mediis vertebrarum corporibus

g) Haemastatic. Experiment. XII. §. 10. p. 80.

h) Idem Auctor eod. loc. vid. etiam *EUSTACHIUS* Tabul. anatom. Tab. XXVI. Num. 2. *SARENGEOT* Splanchnol. Part. II. Cap. V. Tab. XVII.

poribus incumbere, sed finifteriorem super ea deferri *l*); quocirca etiam, quum sinistra thoracis cavitas secundum naturam dextro eius cavo longe minor sit & angustior *l*), ipsos quoque laevos intercostales ramos arteriosos, ex sinistra aortae facie retro egerminantes, longe breviores esse futuros iis ramis, qui dextro thoraci prospiciunt. Quoniam vero vena *αζυγος* dextram ditorum vertebrarum corporum partem legit; perspicuum inde cuivis erit, cur sinistri lateris intercostales venae multo prolixiores sint & longiores venis intercostalibus dextris.

§. XLIX.

Deinde nec vel illius meminisse obliviscendum est, quod iridem, nisi maximi nec tamen minimi, est momenti ad clarissime intelligendum, cur *πλευριτις* sinistro thoraci, quam dextro sit frequentior atque usitator? Praeter enim illud quod sinistrae intercostales arteriae dextris longe breviores; venae autem cognomines, laevi thoracis intervalla *μεσοπλευρα* irrigantes, multo porrectiores deprehendantur & longiores dextris venis *μεσοπλευρις*; vel hoc diligenter venit animadvertendum, quod sinistrae intercostales venae, venam *αζυγον* repetiturae, sub vel, si malueris, post truncum aortae descendens, supra vertebrarum corpora progrediendo ad *αζυγα* caudicem pertingant, sicque inter arteriam magnam & vertebrarum corpora interiectae conspiciantur *m*). Qua quidem ratione quum laevi thoracis venae trunco arteriae magnae *αμέσως* subiaceant, atque ita ab eo & duris vertebrarum

G 3

corpo-

l) vid. ibidem.

l) WINSLOVIVS Libr. citat. Tom. IV. Tr. de la poitr. §. 30. GARENGEOT Libr. & Part. citat. Cap. I. §. 8. & 9. Tab. XII. Fig. 2.

m) WINSLOVIVS Tom. III. Tr. des vein. §. 49. GARENGEOT Libr. allegat. Tab. XVII.

corporibus mediae intercipientur; nemini non omni luce clarius indidem appariturum censeo, non posse fieri, ut aorta a sanguine, ex sinistro cordis ventriculo in eam irruente, dilateretur, quin dictae intercostales venae singulos quosque incumbentis aortae ictus seu pulsus una excipiant ac sustineant, qui idcirco, si praeter modum, a sanguine maximo impetu in aortam impulsio, fuerint aucti & vehementiores redditi, ita ut truncus aortae, secundum suum diametrum in latum majus distendatur, necessario subiectis venis comprimendo vim quantulamcumque inferunt, earumque sanguini regressuro moram quandam atque impedimentum iniiciunt, quo minus reliquis a tergo succedentibus liquidis vitalibus cedere inque venam sine pari affluere queat. Qui ergo aequa animi lance pensitaverit, sanguinem per sinistras intercostales arterias, utpote dextris multo breviores, citius ad venas comitantes transire, quam per dextri thoracis arterias; per venas autem laevi lateris, utpote multo longiores, seriorum & tardiorum reverti: is nullo negotio perspiciet, cur sinistrum thoracis latus longe facilius & crebrius inflammationem concipere valeat, quam dextrum. Maxime si consideraverit, quomodo vitalibus liquidis, per huius lateris venas remeantibus, ab aorta incumbente & vi ac mole sanguinis maiore, quam pro sanitatis ratione, inundata, aut altiores & vehementiores ictus sive pulsus quacumque causa agente, multiiuga impedimenta inferantur. Quae quum longe secus vasis intercostalibus dextris eveniant, quippe in quibus purpuerei latices non tam cito per arterias venis sociis succedunt perque has quoque venas, utpote porrectiores sed longiores, tardius in venam ἀθύρον revolvuntur; spectatissimum quoque ex eo erit, cur dextrum thoracis latus rarius ab hoc morbo infestari soleat.

§. L.

Multa etiam nunc nobis superessent de hoc morbi enaranda, omnino digna, quae enodatus expedirentur, velut cur in pleuritide anteriore, aegrotantes ut plurimum doloris vehementiam in primis sub mamilla perferant? quare multi auctorum pleuritidem posteriorem seu dorsalem anteriore periculosiorem iudicent? cetera. At vero quum in animo mihi sit ea tantummodo hac dissertatione perstringere, quorum rationes etiamnum multis occultatae & circumfusae obscuritatibus lateant, praeterea vero haec, quae nobis restarent de pleuritide enodanda, facilis sint explicationis, dummodo ad ea, quae supra de thoracis vasis nervisque tradita leguntur, animus attendatur; nihil est, quod ceteris prosequendi diutius immoremur maxime cum maiora potioraque habeamus exsequenda. Si quis enim ea, quae ibi de vasorum intercostalium alveis, & rivis mamariarum internarum uberius explicata dedi, quemadmodum illi hac in regione thoracis mutuis orificiis coeant & alii alii, committantur, is vero non habebit, cur in hoc phoenomeno enodando multum desudet. Et cui perspectum fuerit & cognitum, qui truncus intercostalis nervi, WINSLOVIO sympathici magni nuncupati, supra costarum capitula, a vertebrarum dorfi latere deorsum pergendo, intra singulas quasque costas, binos semper de se spargat ramulos, unicuique nervorum intercostalium, a spinali medulla natorum, implexos; ei promptissimum erit rationem reddere, quam ob rem pleuritis, si dorso infederit, maiori periculo esse cognoscatur. Quid denique subsit causae, cur inflammatio haec succingentis membranae tam expedite compluries in peripnevmoniam transeat? id posterius videbimus.

§. LI.

Iam proinde id mihi sentio dari negotii, ut de ista etiam incensione, pulmonibus quae multiingis de causis saepe oboriri, & ruinae haud insolenter atque exitium moliri solet, exponamus, ut quae membranae costas cingentis inflammatione, crebrior ac frequentior mortalibus accidere; & permulto periculosior subindeque funestior esse observatur. Hanc pulmonum affectionem, quae, vel alterutrum aliquando eorum lobum, vel interdum utrosque una, vel subinde quoque certam duntaxat alterutrius lobi partem correptam detinet, persaepe solam nec ulli pleurae inflammationi nuptam existere, tam plurima, tam innumera historiarum & observationum medicarum monumenta loquuntur, ut non satis mirari possim, quemadmodum permulti Medicorum, vel doctissimorum ac medendi scientia peritissimorum, in id erroris induci potuerint, ut nec veriti sint aliis persuadere, pleuram cum musculis contiguis mesopleuriis non posse unquam inflammari, quin simul pulmones eiusmodi incensionis forent participes confortesque. Quid? quod nonnullos eorum eo opinionis processisse, ut nec erubuerint pleuritis sedem cingenti extrinsecus pulmones membranae comminisci, interiora duntaxat velutique mediterranea pulmonis peripneumoniae sedem & habitaculum relinquendo. Quas tam diversas tamque inter se dissidentes opiniones, quae rei medicae scriptorum nullo non tempore de diversorum horum morborum nido & conceptaculo fuerunt, quam supra iam fusius simus profequuti, de iis hoc loco ulterius plura in medium proferri, neque attinet neque expedit. Nobis enim satis est paucis tantum ostendisse, omnem inflammationem, pulmonibus usu eventientem, quantacunque etiam est, & quamcunque eorum obsidet partem, sive exteriorem, sive interiorem; alterutrum lobum,

lobum, sive utrosque, *περιπνευμονίας* nomine nos complecti.

§. LII.

Tametsi vero peripnevmoniam saepenumero seorsum separatimque a pleuritide existere affirmavi, propterea tamen non abnuo quin subinde ea cum pleuritide cooriatum & una prodeat. Ego met ipse enim in antecedentibus iam dixi, pleuritidem ascendentem saepissime atque adeo fere semper cum peripnevmonia coniunctam deprehendi; neque inficias eo, & descendentem *πλευρίτιν* subinde, vel per *μετάστασιν*, vel per *ἐπιγίνησιν* ad pulmones propagari posse, experientia teste, pulmoniam aliquando pleuritidi succedere. Quapropter etiam multi recentiorum sibi habent persuasum pleurae inflammationem non diu in thoracis lateribus persistere solam posse, quin brevi indidem in pulmones transmigret ac peripnevmoniam iis arcessat. Quando igitur pleuritis ac peripnevmonia coniunctae inter se & confociatae deprehenduntur, *πλευροπνευμονίας* nomen a Medicorum filiis obrinent. Quoniam vero postea videbimus, qua ratione pleuritidis vis se crebro in pulmones diffundat, simili incendio eos comprehendendo; non est, quod in hac pleuripnevmonia explananda heic pluribus moremur. Solenne est Medicis, peripnevmoniam similiter, ac pleuritidem in veram & notham dispefcere, quae utraeque in pulmonum quidem substantia nasci ac nidulari feruntur; hoc tamen discrimine, quod vera peripnevmonia causam semper proximam agroscoat stalin sanguinis rubicundi, diathesi inflammatoria imbuti, in minimis arteriarum, per pulmones disseminatarum, canaliculis seu tubulis altis radicibus defixam ⁿ): notha vero seu spuria ex
H
pituita

ⁿ) SYDENHAMIVS Prax. medic. experiment. Sect. VI. Cap. IV. p. 342.
BOERHAAVIUS Aphorism. cit. §. 820-821. FERNELIVS Libr. cit.
Pathol. Libr. V. Cap. X. p. 550.

pituita lenta & viscida, in toto sanguine, plurifariis causis nata, & angustias minimorum arteriosorum meatuum intercipientem atque infarciendam, oriatur o). In vera itaque peripneumonia rubri sanguinis globuli, vasorum recessibus impacti ibidemque fixi, veram sanguineam excludunt inflammationem: sicuti contra in notha peripneumonia pituita ista viscida & glutinosa, quae arteriis minimis, inque primis serosis & lymphaticis, fixa atque immota inhaerescit, inflammationem ita dictam serosam vel, si magis placuerit, lymphaticam progignit.

§. LIII.

Verum enim vero quum in utraque peripneumonia liquidis allabentibus & per pulmonum vasa in orbem volvendis iter per minimos ramos sit interclusum, ita ut vel omnino nullus, vel certe impeditissimus pluribus difficultatibus obstructus iis pateat transitus, ex arteriarum sinibus in initia venarum: operae pretium, cuius haud poenitendum, erit ista pulmonum vasa excutere, quorum recessibus sanguis aut *Φλέγμα* illud glutinosum, fixum atque immotum inhaerere soleat. Plurimis Medicorum ea insidet opinio, arteriae pulmonariae ultimas propagines solum in peripneumonia inflammatione succendi, nulla habita istius arteriae ratione, quam supra scripsi bronchiorum esse propriam, atque iis de nutrimento prospicere; quum tamen vel haec inflammando aequae apte spectetur & opportuna, ac pulmonalis arteria. Ad ea quippe respicienti, quae ante de bronchiorum arteria satis copiose dixi, id tam clarum erit, quam quod clarissimum. Quae quidem ratione quum pulmonum vasa duplicis esse generis cognoscantur, eorum quoque inflammatio haudquaquam eadem sorte censenda est. Alia enim est Peripneumonia, quae

o) БОЕРНАДВИУС Libr. nominat. §. 867. SYDENHAM loc. citat.

arteriae bronchialis extremis furculis, undecunque obstructis, in acceptum referenda: alia vero ultimis venae arteriosae ramulis, undelibet oppilatis, suos debet natales, BOERHAAVIO praecipue omnium id animadvertente p). Statuimus idcirco vasorum, in pulmonibus obviolorum, duplicitate subnixi, geminam quoque *περιπνευμονίων*, alteram ab incensis arteriarum pulmonariarum extremitatibus ortam: alteram vero ab inflammatis bronchialis arteriae sinibus provenientem. Quarum illa, quae pulmonibus ex praeclusis atque imperviis arteriae pulmonalis tubulis accidit, longe maiori periculo stipata est, quam haec, quae a bronchialis arteriae ultimis ramulis obferatis pulmoni evenit. Cuius facillima intellectu est causa pensitatur, in sinibus venae arteriosae sanguini, ex dextro corde per hanc arteriam in venae pulmonalis alveum, indidemque in cor sinistrum, volvendo, obicem poni: in ultimis vero bronchialis arteriae ramusculis ei duntaxat sanguineo latic, qui ex hisce solennissime in arteriam pulmonalem transit, viam rescindi. Si proinde arteriae pulmonariae utriusque lobi pulmonum vel mediocri duntaxat incendio exarserint, vita aegrotantium in praecipiti est: sin vero magna inflammatione fuerint successi, de vita eorum omnino actum est.

§. LIV.

Quanquam vero ista *περιπνευμονία*, ab obstructis inflammatisque arteriis bronchialibus quae exoritur haudquaquam tanti esse observatur periculi, quanti est quae pulmonibus ex incensis arteriae pulmonariae sinibus consisti solet: haud tamen ea omnis discriminis exors est, censenda; quia ultimorum utriusque arteriae, tum bronchialis tum pulmonalis, ramulorum tanta est propinquitas vicinitasque, atque adeo permutuas anastomoses copulatio, ut incendii vis, in alterutra

H 2

harum

p) Libr. citat. 822.

harum arteriarum undecunque exorta, expeditissime ex altera in alteram transfundi queat. Quodsi enim extremæ bronchialis arteriæ propagines a sanguineo latice, in iis subsistente & defixo, præter modum dilatatae fuerint, atque in latum distentæ, fieri non potest, quin arteriæ quoque pulmonalis ultimos tubulos violenter comprimendo, nimium coarctent, eaque ratione vitalibus liquidis indidem in venarum pulmonalium alveos evolvendis, nisi omnino obicem ponant, certe tamen multam moram atque impedimentum iniiciant. Eadem vero etiam mala arteriæ bronchiali, ab obstructis incensisque pulmonariæ arteriæ extremitatibus, pari modo, contra inferri posse, non sane cuiquam ullius negotii erit cognoscere, intentiori animo oculisque acrioribus intuituro, nexum illum arctissimum, quo ultima bronchialis & pulmonalis arteriarum germina copulantur, mutuisque inter se anastomosibus sociantur, quemadmodum supra ex *RUYSCHIO* id uberius fufusque explicatum dedimus.

§. LV.

Summa quoque omnium fere Medicorum in eo est consensus, in peripnevmonia tentatis semper maiorem respirandi præsto esse difficultatem, quam in pleuritide; sed dolorem contra ea in pleurae inflammatione nunquam non deprehendi acutiorem multoque acerbius aegrotantes excruciantem quam in peripnevmonia, quippe in qua aegri vix ullo doloris sensu, præterquam quodam gravativo admodumque obtuso ac profundo, spinam dorsii velut attingente afficerentur *q*). At vero tametsi lubentissime accipio, peripnevmoniam per se spectatam multo hebetiori & tardiori, quam pleuritidem, esse sensu, sicuti illud quoque ex ante traditis lu-

q) *LOMMIVS* Libr. citat. Libr. II. p. 107. *ETTMVLLERVS* loc. cit. *SENNERTVS* Libr. citat. Libr. II. Part. II. Cap. III. p. 154.

culenter apparet exstatque: id tamen tantis Viris haudquam assentior, quod in omni peripnevmonia vix ullum alium, nisi insignem toto pectore gravitatis sensum, aut, ut maxime, obscurum quendam dolorem, inter tussendum duntaxat observabilem, adesse, contenderint; *avrosta* anatomica fati superque declarante, longe plures copiosioresque nervos pulmonibus impertiri, quam plerisque Medentium huc usque fuit persuasum. Verum enim vero, quoniam dicti nervi, per bronchiorum ramos, vel minutissimos quosque decurrentes, bronchialibus arteriis *aiéros* adiacent, atque omnium iterum indivulsos sese semper comites praebent; quin etiam cum hisce vasis sanguiferis, rum imprimis bronchiorum tunicis, ramulos impertiunt copiosissimos; consentaneum mihi videtur, eos, maiore ex parte bronchiorum ramis, quorum multitudo maxima est; minore vero ex parte vesiculis pulmonalibus & membranae pnevmonicae distribui. Neque existimem, fore, ut cuiquam haec nostra sententia a vero aliena videatur, modo attentius expensuro, perennes istos motus, qui bronchiis eorumque ramis, inter respirandum, singulis quibusque temporis momentis expediendi sunt; deinde summam istam atque incredibilem vim sentiendi, qua bronchiorum interiora, praecunctis ceteris sentientibus corporis partibus, pollent, vulgari experientia id cuius manifesto ostendente; sicuti innumeris quoque observatis idem hoc nullo negotio confirmare possem, si mihi in rebus apertissimis atque cuilibet indubitis longo esse placeret.

§. LVI.

Quum autem vesiculosus pulmonum connexus longe paucioribus, iisdemque etiam exilioribus nervorum staminibus intertextus sit, clarissime etiam inde elucebit, cur is, praesepa arteria eiusque bronchiis, heberioris esse ac segnioris

sensus deprehendatur. Haud vero propterea statim inde colligere licet, vesiculosam eorum compagem, ut multorum etiam nunc fert opinio, vix ullo alio, nisi quodam obscuro & nominari fere indigno, sensu esse praeditam: quia si pulmonum substantia minoris sensationis esse fertur, illud intuitu bronchiorum eorumque trunci duntaxat ideoque relative, haudquaquam vero absolute & simpliciter, intelligendum est. Ne vero a proposito aberremus, sed ad ea, quae nobis restant expedienda, revertamur, nulli dubitamus, subsidiis anatomicis subnixi & fulti, palam proferre, eam *περιπνευμονίαν*, quae ab obstructis arteriis bronchialibus homini nascitur, quantumvis minus alat periculi, quam quae a pulmonariae arteriae ramulis obseratis fuerit incensa, nobis tamen videri impensioribus & acutioribus dolorum cruciatibus stipatam, quam alteram, pulmonariae arteriae insidentem. Neque est, quod id pluribus argumentis & rationibus exstructum ex ipso situ arteriae bronchialis & nervorum pnevmonicorum eamus, quum rem ita ferre, tam clarum sit, tam perspicuum, ut vel nudis oculis iudicari queat. Pulmonum enim nervi, bronchiorum arteriae tam proxime adiacent, velutique adherent, ut impossibile omnino sit, eam, sanguinis copia utcunque maiore, quam pro capacitate, inundari posse, quin dicti nervi, huic arteriae *ἀπέναντος* incumbentes atque innitentes, simul premantur iusto vehementius & urgeantur. Nervis igitur his, hac ratione laesissimis asperiusque exagitatis; bronchiis quoque eorumque tubulis semper dolores, eosque tanto acriores acerbioresque, quanto gravius nervi fuerint affecti, necessario concitatum iri, unicuique cognoscere in proclive erit, nervorum structuram & doloris indolem ac naturam, qui perspectam habuerit & cognitam. Accedit & illud, quod nunc commemorati nervi, dum per bronchiorum exteriora per-

gunt,

gunt, membranaceis vinculis & nexibus, bronchiis, arctius opinione, alligati & utcumque satis tenfi adductique deprehendantur. At vero quum istae nervorum propagines, quae pulmonum vesiculis internatae sunt, longe graciliores existant, minus quoque frequentes notatas vesiculas intermeant, nec tam duris sustentaculis membraneo nexu devinctae, sed vesicularum duntaxat membranis intextae, advertantur; evidentissimum inde erit, cur nec dolorum tanta vehementia in isto pulmonis incendio, cui obstructi arteriae pulmonalis surculi faces subiecerunt, obvia esse possit.

§. LVII.

Nec alienum a nostro instituto erit neque iniucundum vel illud disquirere, cuius, nisi fallor, paucissimi in suis monumentis meminerunt; utri nimirum pulmonis loborum peripnevmonia veniat crebrior, laevone an dextro? Solertissimus CASSEBOHMIVS, omnium fere primus ex situ vasorum pulmonalium iustissima ratione, peripnevmoniam dextri lateris lobo familiorem esse quam sinistri lateris, ea si ortum suum ab hausta frigidi potulenti duceret *r*). Quae sententia ut veritati maxime consentanea est, ita etiam nobis maxime probatur. Ne vero hoc argumentum brevius quam eius gravitas utilitasque dici possunt, prosequuti esse videamur, liceat mihi paucis ostendere, qui sit meus de eo sensus. Vasorum igitur pulmonalium fabrica & positione nitentes existimamus, dextrum pulmonem a potulenti frigidis, corpore undelibet nimium incalescente atque exaestuante, avidissime haustis, usitatus crebriusque sinistro lobo inflammari: laevum vero seu sinistrum pulmonem ab aliis, iisque potissimum internis, causis expeditius frequentiusque incendi seu peripnevmonia corripi.

§. LVIII.

r) Dissert. ante citat. syllog. observ. anatom. select. contin. §. XCIX.

§. LVIII.

Dextrum pulmonum lobum, sinistro longe facilius promptiusque inflammari, si quis, a nimis corporis motibus calens ac sudans, gelidis se potulentis largissime ingurgitaverit, nemini non manifestissime patebit, qui, quae in praecedentibus, §. XVIII. & XX, de dextris arteriae venaeque pulmonariarum ramis abunde expofita leguntur, quemadmodum illi, ad dextrum pulmonem adeuntes, a tergo sacci seu sinus venosi venae cavae pergant eidemque retro adhaereant, alius inspexerit examineque exquisitori expenderit. Sensum enim fide comperimus, oesophagum, si ad quintam thoracis vertebrae pertigerit inde magis dextrorsum antrumque recedere ^{s)} atque ita hosce pulmonales ramos retro tam prope accedere, ut eis propemodum *ἀνέσσω* innitatur si ve incumbat. Sciscitanti idcirco ex me causam cur avidior frigidorum haustus, corpore aestu fervente & sudore manante, arteriae ac venae pulmonalibus dextris tantam vim noxamque inferre valeat, ut indidem dexter pulmo prae sinistro seu laevo lobo, longe crebrius expeditiusque inflammatione inardescat? breviter ita respondeo. Non posse fieri, ut aliquis hauriat bibatve, quin animam intra pectus inclusam, tantisper comprimatur, dum biberit; qui epiglottis, aperturam laryngis contegens arctissimeque claudens inter hauriendum ac deglutiendum a potulentis pariter atque ab esculentis, semper deprimitur & depressa tenetur: hinc aëri interea temporis neque aditus neque exitus e pulmonibus indidem patet. Utrique ergo lobi pulmonum, a spiritu retento dilatati, & distensione tam diu detenti, quam bibatur, oesophagum proversum urgendo & agendo, multo proprius ad pulmo-

s) Thom. BARTHOLINVS Anat. adduct. Libr. II. Cap. XII. CASSEJOHM citat. Dissert. §. XCVII.

pulmonaria vasa appellunt, tamque arctissime apprimunt, ut *αμείστος* inter sese contingant.

§. LIX.

Sanguis ergo, hisce vasis coërcitus, algoris, ei ab avide & copiose haustis frigidis potulentis communicati, efficacia, praeter modum spissescat atque adeo concresecat, necesse est. Quomodo autem existimes fieri posse, ut eiusmodi liquidum, si tam insolentem ab ingestio potu frigido contraxerit spissitudinem, cordis vigore per minimos atque ultimos arteriae pulmonalis dextrae furculos provolvi inque connexas ipsius venae cognominis propagines expelli possit, quin angustias horum meatuum interciperet, inque iis consisteret, praecipue quum etiam nervis hic loci hisce pulmonalibus vasis sese socios comitesque adiungentibus, simul magna vis noxae ab haustis frigidis afferatur? Eo autem facilius unumquemque reor nostrae sententiae esse assensurum, si torrentem istum velutique rapidum sanguinis, secundum naturam, per pulmones cursum attentiori animo perpenderit. HALESIVS quippe istam celeritatem, qua sanguis eorum vasa percurrit, ad calculum revocans, rationem subducit, eum ter quadragies citatiorem per pulmones ferri, quam per omnes alias corporis musculosas partes *z*) sive per arteriam aortam *u*). Qua quidem ratione non amplius confido cuiquam dubium esse futurum, quin dextro pulmonum lobo, a praegelidorum quorumcunque haustibus avidissimis, longe expeditius ac frequentius, quam dextro eorum, peripnevmonia arcessatur. At vero quum vasis pulmonalibus sinistri lobi gula nihil admodum admoveri & applicari queat, expeditissimum quoque est inde

I intel-

z) Libr. citat. Exper. X. § II.

u) de SAUVAGES notis in HALESII Haemastatic. not. ad §. 2. Exper. XI.

intelligere, quam ob rem non tam facile nec tam crebro a
perfrigido potu iis tanta noxa proveniat.

§. LX.

Sed fortasse a me quispiam requisiverit, numne etiam
aliquando arteriis bronchialibus eiusmodi incendium suscita-
ri possit, si quis, corpore aestu velut fervente, sitim sibi pota-
tu frigidorum expleverit? ei breviter repono, si arteria ista,
quod tamen rarissimae est observationis, ex arteria oesopha-
gea superiore, ut WINSLOVIO animadversum est, vel etiam
ex inferiore, quod ego bis deprehendi, natales ducit suos,
nullum est dubium, quin etiam hisce vasis idem mali inter-
dum eveniat. Quoniam vero rarissimi quid esse notatur,
bronchiale arteriam ab oesophagea originem trahere suam,
rarissime etiam hoc malum, ab haustu frigido, his arteriis
succendi autumo. Neque vero cuiquam dubium esse futu-
rum, quin peripnevmonia pulmonibus quam saepissime, po-
tulentis frigidis affatis haustis, corpore, nimio calore persu-
so acciri, tam multis atque innumeris rerum testimoniis, quae
id confirmant, ubique fere in Observatorum monumentis ex-
stantibus atque obviis x), quae proinde iis commendo inspi-
cienda, quibus id ambiguum forsitan videatur: mihi enim
neque vacat, neque propositum est iis hoc loco immorari,
quorum pleni omnes fere Medicorum sunt libri. Progre-
diar itaque nunc ad reliqua mihi expedienda.

§. LXI.

Alterum itaque, quod mihi relinquitur exsequendum,
est,

x) BONETVS Libr. cit. ex PEYER O Libr. II. Sect. I. Obs. LXIII. vid.
not. p. 511. ETTMÜLLERVS Libr. & loc. alleg. p. 622. HORST.
Libr. III. Obs. X. Fabr. HILDANVS Cap. IV. Obs. 25. FOREST.
Libr. XVI. Obs. 28. SYLVIVS Idea prax. medic. Libr. I. C. XL.
9. & 10.

est, cur laevus pulmonum lobus peripnevmoniae magis obnoxius sit dextro, si haec ab aliis causis potissimum internis, velut a choreis, a nimis laboribus vel exercitationibus corporis, aut ab suppressis haemorrhoidibus, menstruis, lochiis, cetera, ortum suum duxerit? verum nec hoc arduum erit dilucide & perspicue expedire, dummodo eorum reminiscamur, quae ante §. XVIII. & XIX. de diversa ista & notatu dignissima directione dextrae & sinistrae arteriarum pulmonalium protuli. Namque dextra, ad lobum sui lateris adspirans, nequaquam recta, sed in arcus speciem curvata & flexa, eo fertur: quia a trunco pulmonalis arteriae proficiscens, suble aortae fornicem dextrorsum pergens, longiorem circumflectere cursum cogitur. Qui quae oculis animoque intentionibus perlustraverit, is statim perspiciet, futurum esse, ut sanguineis liquidis, ex corde & trunco pulmonalis arteriae in dextrum hunc ramum irrudentibus, a dicti huius rami curvatura arcuata semper mora quaedam impedimentumque obiciatur, eorumque impetus ita frangendo reprimantur. Ex hydraulicis enim abunde constat, liquida per canales intortos sinuososque mota, semper tantum velocitatis suae perdere, quantum eiusmodi canalium curvaturae iis renitentur. Nihil ergo dubii, quin sanguinis torrens, a trunco pnevmonicae arteriae in hunc dextrum ramum excussus, si in notabilem istam atque insignem huius arteriae lunaram curvaturam impeterit fecerit, semper quoque ab eius renixu eadem tanta vi repercutiatur, quanta eiusdem parietibus illisus fuerit. Hinc non fieri potest, quin, singulis arteriae contractionibus magnam inpensamque semper suae celeritatis iacturam faciat ac detrimentum. Quoniam igitur rapidior sanguinis cursus statim in pulmonariae huius arteriae alveo intorto admodum fuit infractus ac diminutus, leniori etiam flumine in eius tu-

bulos maiores, minores minimosque illabatur, necesse est. Videas itaque, quid causae mihi sit, cur dextro pulmone inflammationem venire rariorem, credam, si a causis potissime internis fuerit excitata, quam sinistro lobo.

§. LXII.

Nec difficile erit intellectu, quam ob causam peripneumonia, si ab huiusmodi causis oritur, sinistram pulmonem multo expeditius crebriusque comprehendat, si arteriae, qua hic lobus utitur, situm ac directionem curatius intueamur. Illa enim ex arteriae pulmonalis caudice nata, nequaquam in eiusmodi arcum contorquetur, cuiusmodi dextrae pulmonali esse perhibui, sed recta sui lateris lobum ingreditur. Sanguini ergo, ex pulmonalis trunco arteriae huc appulso, via ad quoscunque huius rami sinistri furculos, vel ultimos, patet satis expedita, quoad copia & velocitate, sanitati conveniente, eos intraverit. Quamprimum vero is utcunque abundaverit, inque motum naturali multo citatiorem, atque adeo velocissimum, fuerit agitatus, facillime extremorum meatuum angustias intercipit, quippe qui tantae moli, neque capiendae, neque tam cito transmittendae, apti sunt atque idonei. Nihil ergo certius est, quam quod a globulis rubicundis, in angustis horum vasorum impactis & defixis haerentibus, sinistro pulmone inflammatio accendetur. Ex sola ergo sinistrae arteriae pulmonalis directione cuilibet liquidissime appariturum duco, cur peripneumonia in laevo pulmone promptius frequentiusque excitari queat, quam in dextro, accedentibus iis causis, quae nimiam sanguinis copiam cumulant, simulque in celeritatem iusto & aequo motum concitant.

§. LXIII.

Sed nunc tempus mihi esse videtur brevi quoque docere, quid sit, quamobrem pleuritis, si saeva est atque ingens, saepenu-

penumero in peripnevmoniam transeat, quid? quod multo facpius cum hac sit sociata; & quare pulmonum inflammatio interdum, quamvis rarius invicem in pleuritim transeat? *πλευρίτις* enim phlegmonem opinione crebrius in peripnevmoniam degenerare, usque adeo vulgatae est veritatis, ut me taeat illud pluribus testimoniis, usquequaque sedulo conquistis, confirmare. Evolvat cuius interest observatorum monumenta, mihi enim abunde est heic tantum ostendere, qua ratione eam ego in pulmoniam subinde mutari mihi persuadeam. Plurimi vel recentissimi Auctorum opinantur, in iis omnibus, quibus *πλευρίτις* in *περιπνευμονίαν* transire, aut huic malo comes haerere observatur, pulmones semper succingenti costas membranae *ζυμώσας* adnatos esse *γ*). Non vero convenit inter eos, quibus nexibus pulmo pleurae adhaerescat: aliam enim, istam cohaerentiam conglutinante quodam, nescio quo, tenaci & viscido muco fieri *z*); non nulli per plures fibras *a*); quidam per nerveos villos *b*) cetera, eam perfici asseverant. Verum non sufficit dixisse, pleurae incendium indidem in pulmones persaepe idcirco transfundi; quod pulmones pleurae identidem coaliti reperiuntur; sed viae istae, quibus inflammationis contagio ex pleura in pulmones adspirare posset, a tantis Viris prius fuissent omnium oculis patefaciendae & subiciendae, quam eiusmodi immediatus inflammationis ex pleura ad pulmones transitus adstrui queat.

§. XLIV.

Alii adeo perspicientes, hanc assertionem nullo argumento inniti, iustiore ac veriore ratione contendunt, pleuriti-

I 3

dem

γ) DIEMERBROECK Anatom. Libr. II. Cap. 12. & 13.

z) Ioan. Conrad. PEYERVS Exercit. anat. medic. XV.

a) SENNERTVS Libr. citat. L. II. Cap. XVI. p. 226.

b) BONETVS Libr. citat. L. II. Sect. IV. §. 3. p. 622.

dem idcirco in peripnevmoniam quam saepissime mutari; quod hoc malo conflictantes toties saevissimis atque intolerabilibus torquentur cruciatibus, quoties inspirant. Quorum devitandorum causa aegroti respirationem illam, quae musculorum thoracis adminiculo peragitur, quam maxime possunt, cohibent, summopere nitentes eam musculorum abdominis ope potissimum expedire: quoniam itaque hoc pectoris cavum non satis ampliatur, neque ideo pulmones rite dilatantur; vitalibus liquidis, ex dextro corde in arteriam pulmonalem excutiendis, impedimentum iniicitur, quo minus per ultimos capillares ramusculos in venas pulmonales libere satisque copiose transmeare queant. Sanguis ergo, sensum pederentimque in pulmonibus plus plusque in horas aggestus & accumulatus, minimorum meatuum angustias intercipiat, hocque modo etiam hisce partibus inflammationem conflet, necesse est. Quod tanto facilius expeditiusque eiusmodi pleuriticis contingere potest, quando maiore sanguinis copia abundaverint, vel etiam quanto spissioribus praeterea ac glutinosioribus fuerint humoribus praediti.

§. LXV.

Quamvis vero haec sententia veritati maxime sit consentanea nec cuiquam dubitatio esse possit ulla, quin ex ea, quemadmodum *πλευρίτις* locum suum mutare inque *περιπνευμονίαν* converti; sicut contra haec in illam aliquando transmutari, possit, clarissime intelligi queat bellissimeque explicari: non tamen ex sola hac causa, neque satis liquebit, neque perspicue expediri poterit ratio, cur peripnevmoniae haud insolenter nervorum resolutiones seu paralyfes, praesertim artuum, succedant, (quas tamen huic morbo identidem supervenisse, observationum medicarum monumenta loquuntur

tur e) nisi etiam simul rationem eorum habeamus nervorum, quos ex trunco nervi intercostalis, tum in ipsos pulmones diffundi, tum in singulos quosque dorsales nervos, a medulla spinali enatos dispergi, supra iam copiose tradidi. Qui enim cognoverit, quomodo ab iisdem huius nervi gangliis, cervicali videlicet inferiori & dorsali supremo, rami quidam pulmonibus proveniant d); alii vero furculi ab iisdem gangliis sexto & septimo paribus nervorum cervicalium innecti e), qui cum primo nervo intercostali sive dorsali consociati f) ac miris modis inter se complicati, in brachii musculos disseminantur: is nullo negotio hunc nodum, cur nimirum peripneumoniam subinde paralyses, hemiplegiae cet. excipiant? cuius enodatio ac solutio, auctore WILLISIO, interpretibus tam plurimum negotii facessivit, exsolvet. Hinc quoque est, cur iam teste SENNERTO g), *Desid. IACOTIVS* paralysin peripneumoniacae succedentem, a primo isto dorsali seu intercostali nervo qui ceteris brachialibus e medulla vertebrarum colli oriundis associatur, deducere sustinuerit. Quod vero quoque ipsi nervi, nisi maximam, certe tamen magnam huiusmodi mutationis sive conversionis *περιπνευμονίας* in *πλευρίτιν*, huiusque contra ea in illam, partem sibi suam vindicent, id quoque ex LOMMIO clarissime constat, verbis planissimis scribentem: *eundem* (scilicet lateralem) *morbum in nervorum rigorem, vel distentionem* (illum *τέτανον* dicuntur, hanc *σπασμὸν*) verti, pesti-

e) WILLISIVS Pharmac. rational. Libr. II. Sect. I. Cap. 9. SENNERTVS Lib. cit. L. II. Part. II. C. III. p. 155. HIPPOCRAT. in *Coactis* tex. 400. in Codic. FOESII, vel Comment. I. in Libr. X. Sect. II. aphor. 47.

d) WINSLOVIVS Tom. III. Tr. des nerfs §. 384. 292.

e) Idem ibidem 384.

f) Idem eod. loc. §. 197. & 258.

g) Libr. & loc. citat.

pestiferum est: aequè ut in pulmonis inflammationem, quae graece πνευμονία vocatur h).

§. LXVI.

Iam quoque paucis nobis expediendum venit, quae arteriarum percussiones in hisce esse morbis observantur. Omnes Medicinam facientes concordibus animis statuunt, eas in pleuritide non celeres modo & frequentes, sed semper quoque duras tensasque atque inaequales deprehendi *i*); cuiusmodi omnium fere esse sanguinearum inflammationum constat, quae corporis partes obsident; vel etiam exteriores, exquisitissimo sensu pollentes insident partes: verum in conditionibus eorum pulsuum designandis, qui peripnevmoniae solennes deprehenduntur, plurimum dissentiunt inter se discordantque. Tametsi enim inter eos convenit, corporis totius arterias in hoc morbi crebrioribus semper & celerioribus micare ictibus; quod febris ei individua comes haereat: in eo tamen longe inter se dissident, quod nonnulli eas duris tensisque pulsibus tangentes digitos ferire asseverant; alii vero, iique plurimi, easdem crebriores quidem, sed mollibus atque enervatis ictibus instare, affirmant. Si proinde experientiam & pulmonum fabricam functionemque optimas huius dissidii disceptatrices, consulamus, non possumus, quin posteriorum sententiae subscribamus, affirmantium, arteriarum pulsus celeres quidem & frequentes, sed nunquam fere non exiles seu parvos, molles inaequales atque intermittentes si ingens incendium in alterutro pulmonum lobo aut mediocri etiam in utrisque lobis exarserit, observari *l*). Quod si enim duntaxat

alter-

h) Libr. citat. Libr. II. p. 99.

i) *Laelius a FONTE* Consult. medic. consult. XCI. *LOMMIVS* Libr. citat. p. 97. *FERNELIVS* Pathol. Lib. III. Cap. VI. *SENNERTVS* Libr. II. Part. II. Cap. XVI. n. 4.

l) *GALENVS* L. IV. de caus. puls. 12. *ETTMÜLLERVS* Libr. & Cap.

alterutrius eorum pars, non adeo magna ac diffusa, ita incensa fuerit, ut vitalibus liquidis, e dextro cordis sinu excussis, etiamnum satis viae per ductus eorum permeabiles ac pervios, ad sinistrum ventriculum pateat, nihil dubii est, quin etiam articularum pulsus multoties satis magnus *m*) nec insolenter utcunque durus *n*) hoc in malo, praecipue si inter prima sui initia ad huc constiterit, nec dum latius se in contiguas vicinasque pulmonis partes fuderit, deprehendatur. Quam vero ob causam arteriae, pulmonibus nimia sanguinis vi & mole inundatis infertisque tam molles, languidos parvosque agant pulsus, quum id tam expeditissimae sit tamque facillimae explicationis, ut quisque illud, nullius adminiculis subnixus, suo ipsius, ut dicitur, Marte perspicere queat, in eo explanando, praeter necessitatem tempus & operam consulto frustra contriturus viderer. Ne igitur in rebus apertissimis longior sim, quam par aequumque est, ad reliqua perlustranda ingrediar.

§. XLVII.

Res est, iam inde a multis retro seculis, complurium, vel doctissimorum, Medicorum iudiciis & Disputationibus exagitata, utrum Venae sectio ad hosce morbos depellendos utilis sit & necessaria, nec ne; &, si eius tanta esse existimetur necessitas, in quam corporis parte celebranda, an in brachio, an vero pede num in dextro an sinistro? Communis fere omnium est sententia, in pleuritide eam usque adeo esse necessariam ut huic morbo medicaturus non facile finem sibi statutum sine ista sit unquam consequuturus: Verum an tanti quoque sit

K

usus

cit. p. 624. FERNELIUS loc. alleg. BOERHAAVIUS Aphorism.
cit. §. 826.

m) SENNERTVS Libro adduct. p. 154. LOMMIUS ibid.

n) Fr. HOFFMANNVS Libr. citat. Tom. IV. Sect. II. Cap. IV. §. I.
GOHLIUS Compend. prax. clin. Libr. IV. Cap. VIII.

usus necessitatisque in peripnevmonia sananda, haud inter se
 consentiunt. Piget enim & taedet multiugas istas ac diver-
 sas, in quas Auctores abiere, sententias heic expromere; vix
 enim dicendi finem invenirem eas omnes enarraturus. Quo
 nomine mihi liceat paucis tantum expedire, quae sit nostra de
 sanguinis missione sententia. Nulli dubitamus aperte atque
 ingenuae confiteri ac prae nobis ferre, non sane ullum specta-
 toris ac praesentioris efficacitatis remedium, ad pleuritici-
 to, tuto ac funditus depellendam, quam venarum sectionem
 in tempore celebratam &, pro virium aegrotantis modulo, si
 usus fuerit, subinde etiam iterato adornandam, videri, quoti-
 diana experientia optima & certissima rerum magistra, id in-
 numeris observationum documentis abundanter confirman-
 te. Nec facile spero quemquam, inflammationis sanguineae,
 genium qui altius spectatum habuerit & cognitum atque, quam
 efficacissime furentes & violenti sanguinis in obstructa vasa &
 inflammata impetus, sufficienti eius detractioe seu missione
 infringi possint atque inhiberi, intellexerit, a me esse dissensu-
 rum. Neque multum refert, alterutro brachiorum venam
 scalpello inferis pertundendam, dummodo sanguis semper in
 hoc morbi ex superioribus artubus, idque copia sufficiente mit-
 ratur. An vero sanguinis quoque, in peripnevmonia ex venis
 artuum detractio nostris semper votis atque expectationi sit
 responsura? hoc est altius quicquam, quam ut indistincte pro-
 miscueque affirmare valeamus. Namque si tanta inflamma-
 tio utrosque pulmonum lobos corripuerit, ut non ita multa
 vasa liquidis purpureis, ex dextro cordis ventriculo ad eius si-
 nistrum pervolvendis, pervia relinquuntur, non satis nec tan-
 tum sanguinis, quam cordi sinistro implendo & iuste dilatan-
 do suppeditat, eodem perveniet: ergo parum quoque huius
 vitalis laticis indidem in appensas cordi arterias expelli potest;

id

id quod etiam exilis iste mollis ac languidus nec raro intermittens earum pulsus abunde declarat. Sanguinea ergo liquida, maximam partem, in maiorum & maximarum venarum alveis ultra modum cumulata haerebunt. Quemadmodum vero, sanguinis ex alterutro brachiorum missione, ista ingentior humorum copia, in cavis venis earumque conspectioribus ramis coacervata, imminui ac depleri ita possit, ut e dextro corde in pulmonales arterias delapsi, vix ullum amplius in harum obstructos furculos faciant impetum, id mihi est altius quam ut mente valeam comprehendere. Sin vero unus tantum ex pulmonum lobis fuerit incensus, aut in parte quadam duntaxat inflammatus, quod haud aegre ex maiori ac duriori articularum pulsu diiudicari potest, nihil Medico antiquius, nihil prius esse debet, quam ut, primo quoque tempore, venam brachii secandam &, habita ratione virium aegri, largam sanguinis exaestuantis copiam inde educendam curet, ut moles crasforum liquidorum quam ocissime diminuatur, & hauriendis diluentibus spatium detur, eorum promptius interluendorum & attenuandorum.

§. XLVIII.

Plura sane de binis hisce morbis, propinqua cognatione inter se coniunctis, restarent mihi contestanda, omnino dignissima, quae illustriore interpretatione & declaratione omnium oculis & mentibus subiicerentur, sed temporis angustia aurem mihi vellicat atque imperat, ut velorum sermonis contrahendorum memor sim: quo nomine benevolum Lectorem vehementer etiam atque etiam velim rogatum, ut hoc, quicquid literarum est, aequi bonique consulari & nosmet ipsos sibi habeat commendatissimos.

T A N T V M.

K 2

Menda

Menda quaedam typographica ita corrigenda.

Pag. 5. lin. 11. lege pertinere pro pertingere. P. 10. l. 24. lege quae &c. ingressae inque illo aliis opositis obviae factae. P. 13. l. 16. lege praeter hos pro has. P. 19. l. 21. l. per mutuas pro multas. P. 23. l. 22. l. usquequaque. P. 24. l. 12. l. famulantisque. P. 26. l. 26. l. poterant. P. 30. l. 22. l. inferiori pro inferi. P. 32. l. 2. l. consulto. P. 34. l. 9. l. supra. P. 35. l. penultim. l. scio pro solo. P. 36. l. 1. l. observari. P. eadem l. 18. l. quum pro quam. Ibid. l. 24. l. quum pro quam. P. 37. l. 9. lege quam quod *πλευστής*. P. 43. l. 8. l. potuerit pro potuerint. P. 44. l. lin. antepenult. leg. regentis pro regente. P. 48. l. 21. l. reperiri pro reperi. P. 51. l. 14. l. eos &c. ita observatos esse. P. 52. lin. 7. l. accidat pro accidit. P. 54. l. antepenult. l. & longiores pro sed longiores. P. 58. l. 14. leg. ac pluribus &c. P. 59. l. 25. l. finibus. P. 61. l. 10. l. *αμείσως*. P. 63. l. 16. l. iustissima ratione effecerit. Ibid. l. 17. l. familiariorem. P. 64. l. 25. leg. neque aditus ad pulmones neque exitus indidem patet. Ibid. l. 21. l. quia pro qui. Ibid. l. 27. l. bitor pro bibatur.

NVntiat aurifluis rutilans Aurora capillis,
 Et propior Solis currus adesse diem;
 Quo **TIBI** splendescens pleno fortuna favore
 Non caeca est, meritis obvia facta **TVIS**.
 Iure venit, quae digna ligat **TVa** tempora, **Laurus**.
 Amplis **TE** titulis fama sonora manet.
 Nomen honosque **TVVS** variarum voce sonabit
 Gentium; ut unanimi laude per ora voles:
 Ut quos **Eois** Titan videt esse sub undis;
 Et quos **Urfa** tenet, **TE** super astra levent.
 Sic bene diffundet faustorum Copia cornu,
 Sic **Sospes Sortis** prodiga dona leges.
 Sed neque per terras solum celebraris, ab alto
Astra, **Dii**, veniunt in **TVa** **Vota** simul:
 Cernis ut imponat **TIBI** pronus **Apollo** coronam,
Paeonidumque Chorus Carmina viva sonet,
Iussa **Jovis** peragens **Neptunus** Regna pererrat;
Aequoreas miti cuspide cogit aquas;

Ne

Ne patrios repetens per marmora falsa penates.

Contortam navim gurgite Scylla vorer.

Aeolus hinc, ne bella gerant contraria, ventis

Imperat, ut pelago tuta carina volet.

O TE felicem, superumque favore beatum?

Quam chara & clara laude revinctus abis.

Vela patent, en nauta vocat, iam littore puppim

Solvit, cedendum est, vade beate, Vale.

In De aeqVor favVts aVibVs, CoMlretVr VbIqVe

TE sortis rlsVs, gLorJa, LactVs honor.

Vota haec praenobiliss. ac Doctiss. Dn. Candidato amico
intimo cum Doctores capeferet honores, persoluta
sint in perennem memoriam amici fide integerrimi,
animo iunctissimi, cunctisque serviciis promptissimi

GEORG. HECK,

Landav. Alfat, Med. Doct. Oppon.

PRAENOBILISSIMO. ATQVE PRAESTANTISSIMO
DOMINO CANDIDATO
AMICO AMICORVM OPTIMO

S. P. D.

MATTHIAS HAFNER, MED. DOCT.

GLoriofum atque sublime, ad quod Medicina, indefessa tot tanto-
rumque celeberrimorum Virorum assiduitate exulta, feliciori
hoc acvo erecta est, fastigium adeo certis & diversis aliarum scientiarum
fundamentis innixum esse & scimus & admiramur, ut omnes,
quae sub amplo Philosophiae nomine comprehenduntur, partes in
folius Medicinae sinu confluere, ad eamque praecipue adplicari posse
compertum habeamus. Reliquas, salutari nostrae Arti immediatius
ministrantes, disciplina: (quales sunt Botanica, Chymia & imprimis
Anatomia) si proprius contemplamur, summum ferme perfectionis
gradum exacta Medicorum observatione, eas adeptas esse, cuius, qui
Hippocrati sese consecravit, tanto minus ignotum erit, quanto magis
indubitatum est, nullum, nisi tam harum quam illarum notitia optime
imbutus, sit, bonum evasurum esse Medicum. Suavis & perquam
grata, quam tecum intimius inire, singulari sortis favore, mihi concessum fuit, consuetudo tanto te scientiarum, non tantum philo-
phica.

phicarum sed & medicarum, thesauro & ditatum & dotatum mihi exhibuit, ut iis, quibus, tam vastum Medicinae campum tecum percurrere, quam docto simul & iucundo colloquio tuo frui, mihi datum est, amoeniores nullae extiterint horae: prae reliquis autem diebus, fausta nimis ista mihi est, qua doctissimam TVAM, utpote eximiorum TVORVM profectuum, in Anatomia praepriis factorum, testimonium, Dissertationem publice defensusuram cathedram conscendis, atque giganteis revera gressibus ad summum honorum doctoralium gradum progredieris; de quo eo sincerius TIBI gratulor, quo verius & arctius est, quo me TIBI devinctum committo & commendo, Amicitiae, nunquam inter moriturae, vinculum. Vale, & mihi fave, atque me in tenero corde tuo continuo fove. Dabam Halae Magdeb. III. Sepr. A. MDCCLIII.

¶ **Ter** Fortunatum? cui contigit esse beatum?

¶ **Fortis** supellectile

¶ **Altima** dona legit.

¶ **Ackre** multa laude nites,

¶ **Targa** Phaebi Vota vides,

¶ **Hemis** mira mentis dona

¶ **Gratiarum** vult coronâ

¶ **ivo** plausu promere.

¶ **Sextentis** radians, melioris prodroma lucis,

¶ **Hithoni** Coniux fulgida

¶ **Distat** ab axe bonis.

¶ **Ut** hinc Musae per haec prata,

¶ **Aridantis** Florae sata,

¶ **Studiosa** manu flores

¶ **Tent**, canant suos amores

¶ **Parnassi** culmine.

¶ **Desit** enim meritis vultu ridente venire

¶ **Airtutis** alma genitrix

¶ **Laeta** Minerva TVIS.

¶ **Dum** labore TIBI favit,

¶ **Et** sagacitate lavit,

¶ **Nectar** fundens donat laurum,

¶ **Sepe** non vana sponder aurum,

¶ **Te** iam stringit osculis.

¶ **ive**

Ave ergo sospes, Doctor? TVA saecula Phaebus
Baccato pingat iurare,
Bella dolosa fuger:
In coacta Clorho manet,
Vitae fila ne profaner,
Vstu turpi, furor iacet:
Luctuosa turma tacet.

Es liber periculis.

WISV fortVnae CoeLIqVe faVore trIVMphos
Urge, qVels Vigeas. sIt: DIVES honore VaLeto.

Addit haec Praenobiliss. ac Doctiss. Dn. Candidato, Amico suo
actumatissimo dum Doctorales capeſſeret honores

IOANN. GVSTAV. DE GVLDENTTVBBE,
Eques Livonus.

PRAENOBILISSIMO AC DOCTISSIMO
DOMINO DOCTORANDO

S. P. D.

WILH. IOACH. HETLING,

Revalia-Livonus, LL. Cultor.

Summopere laetor, Amicorum Carissime, quod nunc concessa mihi
sit facultas iam dudum exoptata TIBI summos in arte salutari ho-
nores congratulandi. Quum enim iam a teneris, ut Graeci dicunt
unguiculis artis huius praecellentia ductus non nisi rebus physicis
pariter ac medicis sis delectatus atque sic ingenium mature satis sci-
entiae huic spatiosissimae accommodaveris, animum testatus es, qui fe-
re non nisi ad perfectum Medicum natus esse videbatur sed continua-
sti hance discendi fervorem, tanta solertia tanta applicetione & quum
TIBI quod nescio an ulli contigerit ut summorum in arte medica
Doctorum solidissima Institutione frui potueris, tantis profectibus,
iam dudum promeruisti ut tempora tua doctorali Laurea cingantur.
Gratulor TIBI tantos, tamque egregie promeritos honores. Gratu-
lor Patriae de tanto Medico, ad cuius salutiferas manus tamquam
ad sacram anchoram omnis generis male adfecti confugere ibique
certissimum auxilium & remedium expectari poterunt. Gratulor
Patri TVO venerando, de tanto tantisque honoribus cumulado Filio.
Sis itaque patriae ornamentum, familiae splendidissimae solatium
omni-

omniumque aegrorum refugium tutissimum: Ceterum ut & eo quo
hucusque solitus es amore & amicitia me & in posterum amplectaris,
enixe rogitō. Vale. Dabam Halae Salicae d. VI. Sept. MDCCLIII.

UCKE ut Virtutum splendescis lumine? Laude
virtutum rutilas: Phoebi nam cerno favores,
splendescis Phoebi Lauris, dat Carmina Musa,
lumine nam cerno dat Carmina, dona profundit.
laude favores musa profundit. honore coronata.

Digne noVIS tItVLIs, sortIsqVe LeVanDe faVore
AVrIfLVo rLorens DIVes honore VIge.

Sint isthaec memoriae perennis, ac fidei nunquam inter-
moriturae tropheum Praenobiliss. ac Doctiss. Domino
Doctorando Amico aestumatissimo, quod erigere voluit
eiusdem intimus

IOANN. CHRISTIAN. LISCH,
Livonus, S. S. Theol. Cand.

Laurigeram video turmam descendere Pindo,
Dulcisono resonat carmina festa choro.
Laeta tuis meritis celeri venit obvia gressu,
Ut tibi det lauros, ut tibi ferta ferat.
O dignum titulis? dignum: quem larga coronet
Gloria, quem mundo fama sonora canat:
Quam tibi donarunt mentem superi, inclyta centum
Doribus excelsa est: possidet artis opes.
Et quid iam mirer? redimitum tempora lauro
Si TE perpetuam laude sequatur honos?
VIVE age ter sanVs, qVo fors TE Donat aMore,
sIC frVere: Vt pVLso tVrbine faVista fLVant.

Adcinat pauca haec Clarissimo ac Doctissimo Do-
mino Candidato dum meritis Doctoratus insi-
gnia suis condigna meritis reciperet, Amicus in-
tegrerrimus

THOMAS SABLER,
Livonus, S. S. Th. C.

01 A 6576

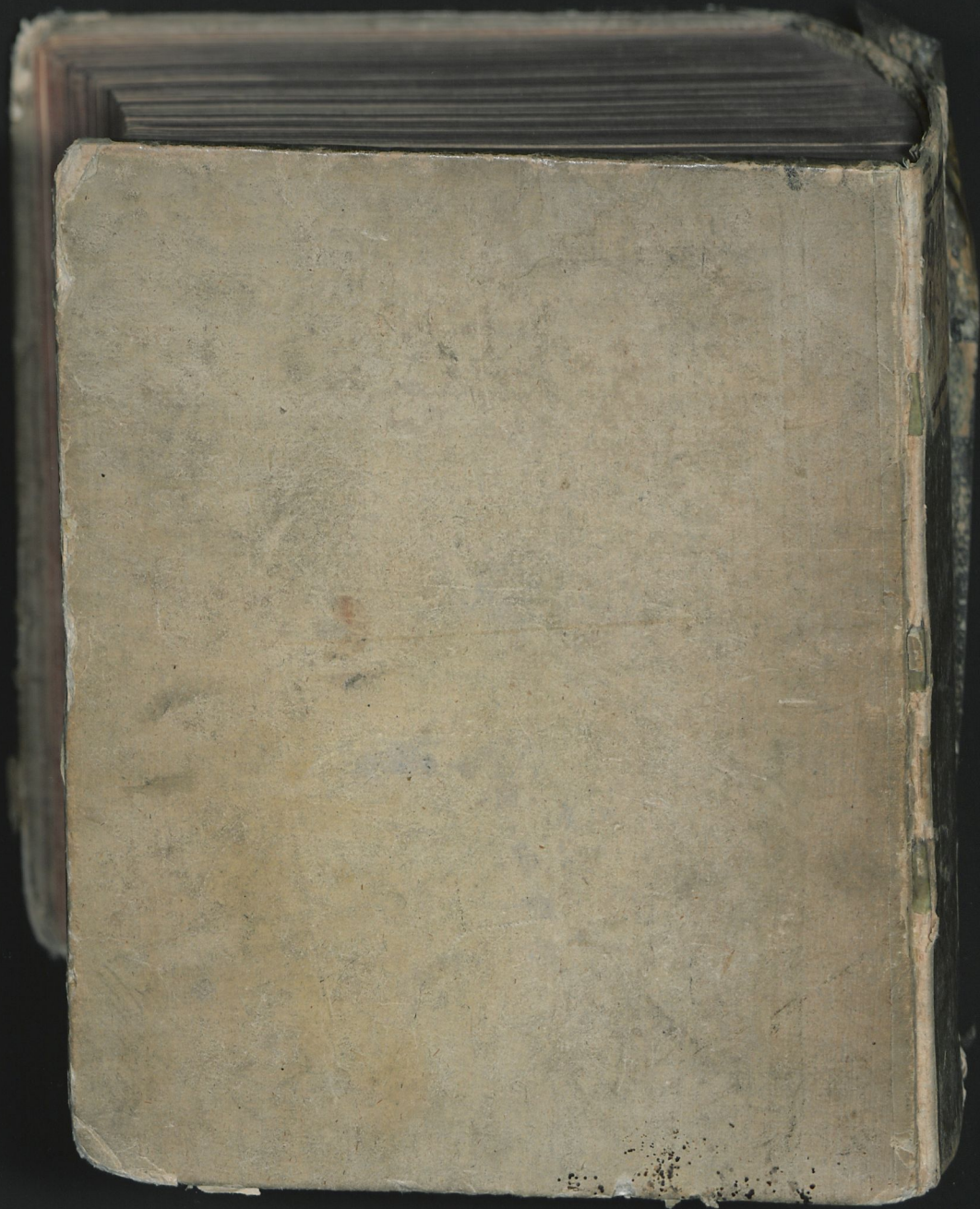
ULB Halle 3
002 931 664

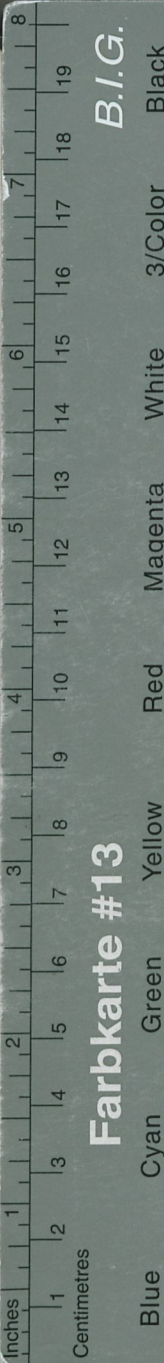

TAOC

Sb.

B.I.G.

Farbkarte #13

Black		
3/Color		
White		
Magenta		
Red		
Yellow		
Green		
Cyan		
Blue		

NAVGVRALIS MEDICA
 DE
 BVS QVIBVSDAM
 AD
 EV MONIAM
 VRITIDEM
 TANTIBVS

QVAM
 IIS SVMMI NVMINIS
 ET
 SAE FACVLTATIS MEDICAE
 A E S I D E
 ELIA BÜCHNERO
 ANI IMPERII NOBILI,
 AE REGI A CONSILII INTIMIS,
 NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
 M. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
 E PALAT. CAESAREO,

ADV DOCTORIS
 INA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
 LEGITIME IMPETRANDIS,
 PT. A. S. R. c1510ccliii.
 GIA FRIDERICIANA
 ELICE DEFENDET
 AVCTOR
 GOTTLIEB UCKE
 NO-DORPATENSIS.
 VRG. LITTERIS HENDELIANIS.